

17. заседание

Срѣда, 3 декемврий 1924 година

(Открито отъ подпредседателя П. Найденовъ, въ 16 ч. 15 м.)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Моля г. секретаря да провѣри по списъка присѣтствуващитѣ г. г. народни представители.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита списъка. Отъ заседанието сѣ отсъствували следнитѣ народни представители: Алексиевъ Никола, Атанасовъ Никола, Бурмовъ Никола, Василевъ Ради, Велиновъ Тончо, Горбановъ Иванъ, Гургутски Рангелъ, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Кабакчиевъ Христо, Кандуковъ Димитъръ, Косовски Георги, Лулчевъ Коста, Мадовъ Константинъ Георгиевъ, Марковъ Никола, Миновъ Петъръ, Мирски Христо, Мочуровъ Велико, п. Николовъ Маринъ, Парасковъ Василъ, Петровъ Иванъ, Петровъ Койчо, Пехливановъ Костадинъ Колевъ, Пиронковъ Александъръ, Пъдаревъ Костадинъ, Реджовъ Григоръ, Робевъ Иосифъ, Савовъ Николай, Стояковъ Таско, Тодоровъ Грую, Тодоровъ Илия, Урумовъ Апостолъ, Хаджиевъ Никола, Черневъ Христо, Чирпанлиевъ д-ръ Никола, Яламовъ Георги и Яневъ Димитъръ)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Г. г. народни представители! Присѣтствуватъ 112 души. Понеже има нулното съгласно правилника число присѣтствуващи, обявявамъ заседанието за открито.

Преди да пристъпимъ къмъ дневния редъ, председателството има да направи нѣкои съобщения за разрешени отпуски по важни домашни причини на следнитѣ г. г. народни представители:

- На г. Иванъ Петровъ — 4 дни;
- На г. Никола Алексиевъ — 8 дни;
- На г. Апостолъ Урумовъ — 4 дни;
- На г. Александъръ Пиронковъ — 2 дни;
- На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 2 дни;
- На г. Христо Мирски — 3 дни.

На г. Станчо Стояновъ председателството е разрешило еднодневенъ отпускъ по причина прекъсване съобщенията. На г. Бончо Токковъ председателството е разрешило 10 дни отпускъ по причина на болестъ.

Постъпили сѣ заявления отъ народнитѣ представители г. Никола Мушановъ за 10-дневенъ отпускъ по домашни причини и г. Койчо Петровъ за 4-дневенъ отпускъ по болестъ. Понеже споменатитѣ г. г. народни представители сѣ се ползували съ повече отъ 20 дни отпускъ презъ тази сесия, необходимо е вашето разрешение.

Моля ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да се разреши на народния представител г. Никола Мушановъ 10-дневенъ отпускъ по посоченитѣ отъ него причини, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Моля ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да се даде 4-дневенъ отпускъ на народния представител г. Койчо Петровъ по болестъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Г. г. народни представители! Постъпило е отъ Министерството на финанситѣ законодателно предложение за допълнение на чл. 5 отъ закона за търговията съ външни платажни средства.

Отъ същото министерство е постъпилъ законопроектъ за насичане и доставяне на 150 милиона размѣнни медно-никелови монети и изтегляне отъ обръщение на 1 и 2-лево-витѣ банкноти.

Постъпило е итгане отъ народния представител г. Цою Бръшляновъ, отпратено къмъ г. министъръ-председателя и г. министра на финанситѣ, съ което иска да му отговорятъ въ какво положение е въпросътъ за обезщетяване пострадалитѣ български граждани отъ Червенъ-Бръгъ, Мездра, Своге, София, вследствие грабежитѣ на

безотговорни тълпи, мобилизирани отъ самата властъ, на 4 и 5 декемврий 1922 г., и какво мисли правителството върху справедливото некае на пострадалитѣ.

Съ настоящето итгане ще се постъпи съгласно правилника — ще се взирати на г. г. министритѣ, за да отговорятъ.

Пристъпваме къмъ разглеждане първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за разрешаване на Хлѣвненската селска община, Ловешка околия, да сключи заемъ.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита изцѣло законопроекта, безъ измѣненне)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на трето четене законопроекта за разрешаване на Хлѣвненската селска община, Ловешка околия, да сключи заемъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

(Вж. приложение № 1, Т. II)

Пристъпваме къмъ разглеждане точка втора отъ дневния редъ, а именно първо четене законопроекта за продължаване срока за изплащане на отпуснатитѣ взаимнообразно помощи на пострадалитѣ отъ експлозията на 5 януарий 1923 г. въ ул. „Антимъ I“ софийски жители.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. приложение № 4, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положя на гласуване законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за продължаване срока за изплащане на отпуснатитѣ взаимнообразно помощи на пострадалитѣ отъ експлозията на 5 януарий 1923 г. въ ул. „Антимъ I“ софийски жители, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Г. Т. Пѣевъ (д. ст): Г. председателю! Предлагамъ да се даде спешностъ на този законопроектъ.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Има предложение за даване спешностъ на настоящия законопроектъ. Моля ония г. г. народни представители, които сѣ съгласни да се даде спешностъ на настоящия законопроектъ, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете)

„ЗАКОНОТЪ

за продължаване срока за изплащане на отпуснатитѣ взаимнообразно помощи на пострадалитѣ отъ експлозията на 5 януарий 1923 г. въ ул. „Антимъ I“ софийски жители.“

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положя на гласуване заглавието на законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ заглавието на законопроекта, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранieto приема.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете членъ единственъ — вж. приложение № 4, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положа на гласуване членъ единственъ заедно съ забележката.

Моля ония г. г. народни представители, които приемат членъ единственъ заедно съ забележката така, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Ще пристъпимъ, г. г. народни представители, къмъ разглеждане на точка трета отъ дневния редъ, а именно първо четене законопроекта за изменение на закона за подпомагане пострадалитъ отъ наводнението въ гр. Сливенъ презъ 1921 г. и на чл. 10 отъ закона за допълнителния извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ къмъ бюджетитъ за финансовата 1922/1923 г. отъ 3 януарий 1923 г.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. приложение № 5, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положа на гласуване законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приемат на първо четене законопроекта за изменение на закона за подпомагане пострадалитъ отъ наводнението въ гр. Сливенъ презъ 1921 г. и на чл. 10 отъ закона за допълнителния извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ къмъ бюджетитъ за финансовата 1922/1923 г. отъ 3 януарий 1923 г., да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. Т. Пъевъ (д. ст): Г. председателю! Предлагамъ да се даде спешностъ на този законопроектъ.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже има предложение за даване спешността на настоящия законопроектъ, ще го положа на гласуване.

Моля ония г. г. народни представители, които съгласни да се даде спешностъ на този законопроектъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете)

„ЗАКОНЪ

за изменение на закона за подпомагане пострадалитъ отъ наводнението въ гр. Сливенъ презъ 1921 г. и на чл. 10 отъ закона за допълнителния извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ къмъ бюджетитъ за финансовата 1922/1923 г. отъ 3 януарий 1923 г.“

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Които приематъ заглавието на законопроекта така, както се прочете отъ г. секретаря, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете членъ единственъ — вж. приложение № 5, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приемат членъ единственъ на законопроекта така, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Ще пристъпимъ къмъ разглеждане точка четвърта отъ дневния редъ, а именно първо четене на законопроекта за освобождаване гаранциитъ на чиновницитъ, служили при учрежденията, които съ се помѣщавали въ държавното здание въ гр. Мехомия, презъ времето отъ 1 януарий 1913 г. до 23 февруарий 1920 г. включително, което здание е било опожарено отъ пожара, избухналъ въ него на 23 срещу 24 февруарий 1920 г.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. приложение № 6, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положа на гласуване законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приемат на първо четене законопроекта за освобождаване гаранциитъ на чиновницитъ, служили при учрежденията, които съ се помѣщавали въ държавното здание въ гр. Мехомия,

презъ времето отъ 1 януарий 1913 г. до 23 февруарий 1920 г. включително, което здание е било опожарено отъ пожара, избухналъ въ него на 23 срещу 24 февруарий 1920 г., да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Министъръ Я. Стоенчевъ: Предлагамъ да се даде спешностъ на този законопроектъ.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които съгласни да се даде спешностъ на настоящия законопроектъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете)

„ЗАКОНЪ

за освобождаване гаранциитъ на чиновницитъ, служили при учрежденията, които съ се помѣщавали въ държавното здание въ гр. Мехомия, презъ времето отъ 1 януарий 1913 г. до 23 февруарий 1920 г. включително, което здание е било опожарено отъ пожара, избухналъ въ него на 23 срещу 24 февруарий 1920 г.“

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ заглавието на законопроекта, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете чл. 1 — вж. приложение № 6, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 1, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете чл. 2 — вж. приложение № 6, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ чл. 2, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Ще пристъпимъ къмъ разглеждане точка пета отъ дневния редъ, а именно първо четене законопроекта за освобождаване гаранциитъ на всички съдебни пристави, служили при бившия ксантійски, а сега кърджалийски изпълнителенъ участъкъ, за време отъ 1 януарий до 31 юний 1915 г. включително.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита изцѣло законопроекта, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. приложение № 7, Т. I)

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положа на гласуване законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за освобождаване гаранциитъ на всички съдебни пристави, служили при бившия ксантійски, а сега кърджалийски изпълнителенъ участъкъ, за време отъ 1 януарий до 31 юний 1915 г. включително, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Обаждатъ се: Да му се даде спешностъ.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля, ония г. г. народни представители, които съгласни да се даде спешностъ на настоящия законопроектъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете)

„ЗАКОНЪ

за освобождаване гаранциитъ на всички съдебни пристави, служили при бившия ксантійски, а сега кърджалийски изпълнителенъ участъкъ, за време отъ 1 януарий до 31 юний 1915 г. включително.“

Председателствуващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ заглавието на законопроекта, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Чете членъ единственъ — вж. приложение № 7, Т. I)

Председателстващъ Н. Найденовъ: Моля ония г. г. народни представители, които приемат членъ единственъ на законопроекта, както се прочете отъ г. секретаря, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Ще пристъпимъ къмъ разглеждане на точка шеста отъ дневния редъ, а именно първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. чл. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9 отъ закона за депозиране на печатни и литографни произведения въ народнитѣ библиотеки.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. приложение № 8, Т. I)

Председателстващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положа на гласуване законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на чл. чл. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9 отъ закона за депозиране на печатни и литографни произведения въ народнитѣ библиотеки, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Ще пристъпимъ къмъ разглеждане точка седма отъ дневния редъ, а именно първо четене законопроекта за допълнение на чл. 91 отъ закона за подобрене земледѣлското производство и опазване на полскитѣ имоти.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь Г. Живковъ (р): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. приложение № 9, Т. I)

Председателстващъ Н. Найденовъ: Понеже никой не иска думата, ще положа на гласуване законопроекта.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ на първо четене законопроекта за допълнение на чл. 91 отъ закона за подобрене земледѣлското производство и опазване на полскитѣ имоти, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Г. Данаиловъ (д. ст): Законопроектътъ ще отиде въ комисията — нали, г. председателю?

Председателстващъ Н. Найденовъ: Да.

Г. Данаиловъ (д. ст): Защото се касае за отстъпка 75% по българскитѣ държавни желѣзници.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Имамъ предъ видъ това, г. Данаиловъ.

Г. г. народни представители! Председателството прави предложение точки 8, 9, 10 и 11 отъ дневния редъ да останатъ за следующето заседание, тъй като съответнитѣ министри отсъствуватъ.

Ще пристъпимъ къмъ разглеждане на точка 12 отъ дневния редъ, а именно продължение разискванията по законопроекта за експлоатацията държавнитѣ каменно-въгленни мини въ Владайско-Мошинско-Пернишката котловина.

По реда на записаните оратори има думата народниятъ представител г. Георги Пѣевъ.

Г. Т. Пѣевъ (д. ст): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преди да изкажа нѣкои мисли по законопроекта, който ни занимава отъ толкова дълго време, и преди да разгледамъ този законопроектъ отъ гледище техническо и монтажистическо, отъ каквото гледище нито единъ отъ моитѣ другари не го разгледа, позволявамъ си да направя нѣколко общи бележки по станалитѣ дебати.

Прави отрядно впечатление обстоятелството, че представителитѣ на парламентарнитѣ групи проявиха толкова голѣмъ интересъ и толкова голѣмо внимание по този законопроектъ. Също така отрядно впечатление прави и нашиятъ печатъ, който доста обстойно се занимае съ законопроекта. Но наредъ съ това трѣбва да констатирамъ, че поне на менъ лично ми направи странно впечатление тоя начинъ на разглеждане на толкова важния въпросъ за експлоатиране на нашитѣ държавни стопанства. Трѣбва да отбележа факта, че въ миналата сесия, когато този за-

конопроектъ се прие по принципъ, нито една отъ парламентарнитѣ групи не взема думата да се изкаже по него, а сегашното разглеждане на законопроекта даде възможностъ на обширни дебати и обстойно разглеждане постановленията на законопроекта.

Безспорно е, че въпросътъ за промѣната на системата на управлението на нашитѣ държавни стопанства, който сега ни занимава, е отъ толкова важно значение за правилното експлоатиране на държавнитѣ стопанства, че заслужено Парламентътъ му отдаде това внимание. Още при избирането на парламентарната комисия по финансовитѣ проучвания, на която се постави като задача да проучи и държавнитѣ стопанства, се обърна внимание, колко е необходимо, колко е целесъобразно и колко е наложително дори Парламентътъ да надникне, да проучи службитѣ въ държавнитѣ стопанства и да направи единъ прегледъ на тѣхното състояние. И затова моитѣ другари отъ подкомисията по изучаването на държавнитѣ стопанства, г. Петровитѣ, направи добре, дето се впусна по-обстойно и картинно да представи положението на държавнитѣ стопанства, макаръ това да е извънъ материята, която третира законопроектътъ. Но ако казахъ, че ми прави странно впечатление начинътъ, по който се дебатираше този законопроектъ отъ представителитѣ на парламентарнитѣ групи, казахъ го затуй, защото азъ не чухъ да се изтъкватъ съществени съображения, които да могатъ да послужатъ за едно правилно разрешение на въпроса.

Г. Петко Стояновъ, който говори отъ страна на радикалната парламентарна група, дори дойде до едно отрицание на законопроекта и предложи последния да бѣде оттегленъ отъ ресективния министъръ, тогава когато въ парламентарната комисия по Министерството на търговията, промишлеността и труда представителътъ на радикалната група се съгласи съ всички положения на този законопроектъ. Същото нѣщо бѣше съ представителя на Социалдемократическата партия, съ представителя на Земледѣлския съюзъ, г. Ковачевъ, както и съ представителитѣ на другитѣ парламентарни групи. И следъ като въ парламентарната комисия законопроектътъ биде приетъ, мене ми се вижда странно да се излиза да се отрицава този законопроектъ и дори, както казахъ, да предлага г. Петко Стояновъ неговото оттегляне. Така също странно впечатление ми направи речта на г. Дилианова по този законопроектъ. Той си позволи да направи апология на дружбашкия режимъ въ минала „Перникъ“, като изпусна изъ предъ видъ маса обстоятелства, които съ опорочили не, но до претезностъ съ компрометирали службитѣ въ държавнитѣ стопанства презъ тѣхно време. Г. Дилиановъ не е да не знае системата на управление въ минала „Перникъ“ презъ дружбашкия режимъ. И ако ние имаме куража да правимъ констатация за състоянието на държавнитѣ предприятия, ние не го правимъ съ целъ да търсимъ отговорности и да отправяме упреци, а да искаме съдействието на Парламента, на всички парламентарни групи, за да се доберемъ до едно разрешение на въпроса и да се даде една нова насока на службитѣ въ тѣзи стопанства, за да бждатъ тѣ приходоносни, по-добре поставени технически и да не тежатъ на държавния бюджетъ. Г. Дилиановъ, както ви казахъ, направи една апология на дружбашкия режимъ, като изпусна изъ предъ видъ, че цѣлото управление на миналата „Перникъ“ тогава бѣше докарано до степенъ на едно шайкаджийско управление, на едно управление, което изпращаше работници отъ миналата „Перникъ“ по декемврийскитѣ събития въ Кюстендилъ и по септемврийскитѣ — въ Долни-Дѣбникъ. Г. Дилиановъ прави упрекъ на днешното правителство и го пита, какво е направило то за управлението на миналата „Перникъ“, като посочва дефектитѣ въ това управление.

Е добре, г-да, съ този начинъ на обсъждане на въпроситѣ, азъ мисля, че ние много грѣшимъ. По голѣмитѣ въпроси отъ държавното управление, респ. отъ управата на държавнитѣ стопанствъ, азъ стоя на гледището, че тамъ не би трѣбвало да отиваме до тази крайностъ, отъ всеко криво дърво да правимъ стрела, да правимъ упреци на днешното правителство, а трѣбва съ едно внимателно, дълбоко и смислено проучване на законопроектитѣ да дойдемъ до едно решение на въпроситѣ, което безспорно да даде гласъкъ на нашитѣ държавни стопанства. При дебатитѣ, които станаха по този законопроектъ, изпаднахме повече въ теоретизиране. Единъ отъ г. г. представителитѣ отидоха до крайностъ въ защита на егатаизма, други като г. Сакарова изхождаха отъ своето гледище — отъ гледище на социализацията — и се спорѣше, въ свързка

съ този законопроектъ, коя система ще бъде по-изгодна за държавниятъ стопанства.

Г. г. народни представители! Време е вече да престанемъ съ това теоретизиране, време е, тъкмо обратното да почнемъ по пътя на еволюцията да правимъ реална политика и да се справимъ съ нерадостната българска действителност. А нерадостна е тази наша действителност въ областта на държавното управление, защото въ системата на това управление отъ редица години виждаме само дефекти. И ние безъ есесение ги констатирахме въ подкомисията по държавниятъ стопанства. България страда отъ принципи, отъ теории. Нима нашата конституция не е най-либерална, най-демократична? Исака се, обаче, една система на управление, която да даде точно приложение на конституцията. Нима миналитъ правителства, безразлично кои сж тѣ — не бихъ визиралъ само едно, за да не бъда обвиненъ въ субективно гледане на работитѣ — не сж създавали законоположения много либерални, много демократични? Приложението, обаче, на законитѣ е ставало и става едностранчиво, неточно, нецелесъобразно и затова не сме имали тѣзи резултати, които сме очаквали отъ дейността на разнитѣ Народни събрания. Тукъ се касае не да споримъ за принципи, не да споримъ съ съзнателностъ, че ако държавата не експлоатира добре държавниятъ стопанства, непременно тѣ ще понаднатъ въ рѣцетѣ на частнитѣ капиталисти, а се касае следъ проучванията, които сж станали, да дойдемъ до една система на управление, която да задоволи нуждитѣ на държавниятъ стопанства.

Е добре, г. г. народни представители, ние чухте отъ моя другаръ г. Петровицъ едно обстойно изложение на работата, които се извърши отъ подкомисията по държавниятъ стопанства. Задачата на комисията, избрана отъ Парламента, бѣше — и туй става за пръвъ пътъ въ България, защото досега е имало анкетни комисии, които сж работили академично, кабинетно — да надникне въ държавниятъ стопанства, да констатира неуредицитѣ, дефектитѣ въ службата по отчетността, въ системата на управлението, и безъ страхъ, безъ колебание да излъже предъ васъ и да изтъкне тѣзи грозни факти не за укоръ на миналитъ правителства и не за похвала на днешното правителство. Следъ тѣзи катастрофи, които преживѣ България, следъ толкова много пречупвания, които има въ душата и характера на хората, особено тия, които управляватъ страната — говоря за бюрократитѣ — време е вече да си дадемъ смѣтка въ какво състояние се намиратъ държавнитѣ служби, въ кои рѣце сж повѣрени тия служби и какъ се управляватъ, особено въ държавнитѣ предприятия. И г. Петровицъ, а заедно съ него и азъ, и моитѣ другари изтъкваме, че констатацията, която правимъ днесъ, е твърде печална. Отъ туй не трѣбва да се вадѣ заключение, че правимъ, както казахъ, укоръ на миналитъ правителства, или похвала на днешното. Туй, обаче, не трѣбва да дава поводъ на опозицията отъ всеко криво дърво да прави стрели и да се навърля върху правителството, както се навърляха нѣкон върху председателника на сегашния министъръ на търговията, като го питаха, какво е правилъ въ своето министерство, какъ е уреждалъ мина „Перникъ“. Нашата задача е, безъ да търсимъ отговорности, да проучимъ нуждитѣ на държавнитѣ стопанства, добросъвестно да посочимъ дефектитѣ имъ и да намѣримъ начина, по който тия стопанства трѣбва да бъдатъ управлявани въ бъдаще. И тази констатация не е само наша. Г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда още въ първата сесия на това Събрание внесе този законопроектъ като резултатъ отъ неговни наблюдения, отъ неговни проучвания на миналата „Перникъ“. Въ мотивитѣ къмъ неговия проектъ изрично се казва: (Чете) „Досегашниятъ начинъ на стопанисване на мина „Перникъ“ се укава неудобенъ и нераціоналенъ за справяне съ тия нови задачи. Налага се създаването на една организация, която да позволи най-рационалното и икономично стопанисване на каменноуглениитѣ мини въ Владайско—Мошино—Перникската котловина. Налага се една организация, която да създаде условия за увеличение не само на общата продуктивностъ на минитѣ, но повече за увеличаване продуктивността на отдѣлния работникъ-миньоръ“.

Самиятъ фактъ, че г. министърътъ констатира неудобствата на досегашния начинъ на стопанисване това важно държавно предприятие и въпаса този законопроектъ, който ще бъде поне една стъпка напредъ, показва всичката добра воля у него, действително да отстрани дефекти въ стопанисването на държавнитѣ предприятия. И когато под-

комисиата по изучаване държавнитѣ стопанства констатира маса дефекти, нѣма какво да се стѣсва да ги лансира тукъ, защото това е първата нейна длъжностъ, първата нейна задача. Проучванията на тая подкомисия трѣбва да послужатъ за улесняване работата било при приготвянето на бъдещия бюджетъ, било при създаването на специални законоположения и мѣроприятия за държавнитѣ стопанства. И азъ, заедно съ моитѣ другари, съмъ единъ отъ тѣзи, които съ голѣмо съжаление констатирахъ дефектитѣ въ държавнитѣ стопанства.

Г-да! Нѣкон отъ нашитѣ другари тукъ намираха, че законътъ за бюджета, отчетността и предприятията е причина за тия дефекти. Азъ мисля, че тѣзи дефекти се дължатъ на цѣлъ комплексъ отъ въпроси, които сж свързани съ тия служби; че има една дълга върволица отъ препятствия, които опорочаватъ службитѣ въ държавнитѣ стопанства.

И азъ ще си позволя, г-да, като характеристика за тази система на управление, която ние сме констатирани, да посоча нѣкои официални документи. Мене ми прави особено впечатление едно дълго и обстойно изложение на началника на бюджетно-контролното отдѣление въ Министерството на търговията, отправено до парламентарната подкомисия по държавнитѣ предприятия, въ което той безъ стѣснение посочва на тия дефекти и на пречкитѣ, които създава законътъ за бюджета, отчетността и предприятията, за навременното задоволяване нуждитѣ на държавнитѣ стопанства. Той посочва: (Чете)

„1. Държавнитѣ предприятия и стопанства не се администриратъ по предварително преучени и установени програми и средства и съ опредѣлени дѣли за постигане презъ дадено време, а съвсемъ произволно и безъ смѣтка.

„2. Не се знаятъ и не се опредѣлятъ предварително поне размѣритѣ на постояннитѣ годишни нужди отъ материяли, потребни за постигане опредѣлени цели, нито пъкъ сж установени типове и качествата на материялитѣ, за да не се доставятъ такива, надминати въ техническо отношение или разнородни, които да не сж отъ полза за работитѣ на предприятието.

„3. Кредититѣ, които службитѣ искатъ да се предвждатъ въ бюджетопроектитѣ, не се подкрѣпятъ съ указания: за покупката на какви материяли ще се изразходватъ (количество на всеки материялъ и приблизителната стойностъ), споредъ пресмѣтанията на годишнитѣ нужди отъ тѣхъ, и затова тия кредити, и да не бъдатъ намалени при разглеждане бюджета въ Народното събрание, или се оказватъ недостатъчни или не се изразходватъ.

„4. Кредититѣ се оказватъ недостатъчни и по причина: „а) Използуватъ се за доставката само на едни материяли въ прѣкомѣрно голѣми количества, отъ които или съвсемъ нѣма нужда или пъкъ се изразходватъ презъ течение на много години, а за доставката на други потребни материяли презъ годината не остава кредитъ — отъ тукъ новика, че кредитътъ е недостатъченъ и пр.

„б) Грижата за набавяне материялитѣ не идва навреме, та не се купуватъ презъ сезона, а по-късно се взематъ на високи цени: напр. фасулъ, сирене и други съестни продукти и фуражъ се купуватъ не презъ августъ, септември и октомври най-късно, а презъ декември, даже презъ февруарий, мартъ и априлъ, а свинска масъ не презъ декември и януарий най-късно, а презъ априлъ, май и юний.

„5. Доставкитѣ чрезъ търгове съ съкратени срокове и по доброволно съгласие се разгласяватъ нѣколко дни преди опредѣления срокъ за уговаряне на условията; такива срокове се даватъ и за изпълнение на доставкитѣ, та мнозина неподготвени отъ по-рано конкуренти или късно се научаватъ за достъкитѣ и нѣматъ възможностъ да конкуриратъ, или се въздържатъ, поради невъзможностъ да изпълняватъ въ срокъ доставката. Затова подготвенитѣ конкуренти даватъ високи цени, а други предвждатъ въ ценитѣ и евентуалнитѣ губи за неизпълнение на доставката въ срокъ, а съ закъснение.

„6. Конкуренцитѣ предвждатъ въ ценитѣ по голѣма сума за общи разноски по изпълнение на доставката:

а) често пъти чакатъ редъ за вагони — съ затруднения получаватъ такива;

б) после дирятъ възможностъ да се даде вагонътъ на линия за предаване;

в) лично се явяватъ (или чрезъ представители да предадатъ доставкитѣ и често пъти чакатъ съ дни да се приеме доставката имъ отъ комисия. При достъкитѣ моментътъ на приемането е най-важниятъ;

„Г) следъ приеането, протоколътъ за приеането не се написва още същия денъ, а въ повечето случаи следъ повече дни; има случаи следъ 30 дни; приеателниятъ протоколи се разнасятъ на подписъ отъ членоветъ на комиситѣ, нѣкои отъ които сж заминали въ отпускъ, командировка, уволнени и пр.;

„Следъ това протоколътъ се представлява за одобрение, следъ което службата представлява на бюджетно-контролното отдѣление документитѣ за изплащане. Но се оказва, че когато приеателниятъ протоколъ е вече готовъ службата не е приготвила презъ това време документитѣ, които се искатъ при първото плащане (пренеси отъ поемнитѣ условия и други тѣрмини книжа, пренеси отъ договора и пр.), та тепърва ще ги приготви и доставчикътъ обикаля при тоя и оня чиновникъ, при респективната служба да нареди, при писаритѣ да препинатъ и пр. и пр., та се причинява забавяне съ още 5—10—20 дни и повече.

„Може да се случи, а това често става, първитѣ приемни комисии да отказатъ съвсемъ неоснователно приеането (на практичнитѣ предприемачи това не се случва и когато предаватъ неотговарящи на условията материали), та доставчикътъ иска втора комисия и така се причинява още забавяне.

„Макаръ че още същия денъ или най-късно на другия отъ постъпването на документитѣ въ бюджетно-контролното отдѣление (поне при менъ) да се издава платежна заповѣдъ и да се изпраща въ Върховната смѣтна палата, докато платежната мише презъ Върховната смѣтна палата, където предприемачитѣ и лично се явяватъ да действуватъ за по-скорошна провѣрка, пакъ се минаватъ около 10 дни и повече време, докато получатъ вземанията си, защото платежната минава и презъ държавното смѣтководство, за провинцията се бави по пощата.“

По-нататкъ началникътъ на бюджетно-контролното отдѣление констатира: (Чете)

„Отъ създаването на държавнитѣ стопанства и досега никога и отъ никога не е гледано смѣтка на ниско държавно стопанство и не е било преценявано какъвъ е вложениятъ капиталъ, рентира ли се той, какви сж печалбитѣ или загубитѣ, какви сж резултатитѣ отъ дейността, та посредъ това по-сполучливо да се поставятъ пенитѣ на стопанствата и разумно, съ смѣтка, съ предвиждане и съ пестеливостъ да се стопанисватъ.

„Работило се е безъ смѣтка, безъ установенъ планъ и проучване, безъ смѣтка за средствата и резултатитѣ и затова сж се откривали много нови нужди, много непредвидени работи и нови разни при непосилни средства, рекламации за милиони и др.

„При държавнитѣ стопанства не се води търговско смѣтководство, за да се упражнява чрезъ него ефикасенъ контролъ: а) за разхода на материалитѣ по същество и пестеливо ли се тѣ изразходватъ; б) за количеството и стойността на разходванитѣ материали; в) за разхода по всѣка служба въ стопанството и размѣра на работата, за да се преценява необходимостта и ползата отъ службата и длъжността; г) за заплатитѣ, надницитѣ, производството и производителността на труда; д) за добивната, коштуемата цена и пр.; е) споредъ резултатитѣ отъ годишната смѣтка на баланса да се преценява, кои разходи сж голѣми и защо и кои може и трѣбва да се съкратятъ и намалятъ, по какъвъ начинъ ще може да се работи по-икономично и пр., за да се извърши по-голѣма работа, за да се носвини тя и добива.“

И накрай препоръчва: (Чете) „Въ държавнитѣ стопанства да се заведе търговско смѣтководство и да се уреди службата по вестествената отчетностъ, за да се упражнява ефикасенъ контролъ по прихода и разхода на материалитѣ, та да се направи възможно тия стопанства да даватъ търговски балансъ и имъ се види смѣтката.“

Виждате, прочее, г. г. народни представители, какъ единъ представител на бюджетно-контролна служба обективно, безъ страхъ и стѣснение посочва на недѣжитѣ въ държавнитѣ стопанства, които недѣзи се дължатъ на закона за бюджета, отчетността и предприятията. Съвършено погрѣшно нѣкои отъ г. г. ижедоговорившитѣ смѣтаха, че г. докладчикътъ е хвърлилъ всичката вина за лошото положение на държавната мина „Перникъ“ само върху този законъ. Не. По-нататкъ азъ ще изтъкна, че естеството, характерътъ на това предприятие иска едно опростотворение на службитѣ и едно освобождение отъ задълженията и санкциитѣ на закона за бюджета, отчетността и предприятията,

Г. г. народни представители! Цитирахъ ви рапорта на единъ дългогодишенъ началникъ на бюджетно-контролно отдѣление, който е работилъ въ две важни министерства: Министерството на жельзницитѣ и Министерството на търговията, промишлеността и труда. Сега ще ви цитирамъ единъ докладъ на началника на материалното отдѣление при Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, за да подчертая и подкрѣпя моята мисълъ, че ще изгубимъ много, ако изпаднемъ въ областта на теоринтѣ, ако не се справимъ съ нашата действителностъ и ако не посочимъ и средствата, съ които да се премахне тази система на управление. Ето ви официални документи съвършено противоположни на това, което изтъква г. Грозевъ въ своя рапортъ до парламентарната подкомисия по държавнитѣ предприятия, и който азъ преди малко, цитирахъ.

Случаятъ е такъвъ. Началникътъ на материалното отдѣление съ писмо № 164.770 отъ 25 ноември т. г. дава единъ докладъ до г. министра на жельзницитѣ и до г. главния директоръ на пошитѣ, въ който докладъ азъ чета следното: (Чете): „За устройване нови телефонни междуградски съобщения се приготви списъкъ, заедно съ техническитѣ описания и общи поемни условия и съ писмо № 155.608 отъ 29 януарий т. г. ги изпратиха на началника на бюджетно-контролното отдѣление за визиране и повръщане за утвърждението имъ отъ г. министра, следъ което да се обяви търгъ. Тия книжа и до денъ днешенъ не сж повърнати, макаръ самиятъ началникъ на бюджетно-контролното отдѣление да заяви въ едно отъ заседанията на административния съветъ, че Дирекцията е разполагала съ 40 милиона лева, които можели да бждатъ използвани за технически материали. За жалостъ това негово твърдение се оказа невѣрно.

„Техническото отдѣление съ докладъ подъ № 9.400 отъ 14 октомври 1921 г. до г. главния директоръ иска да се доставятъ типови колела и разни други резервни части за хюгови апарати. Били сж приготвени списъци, поемни условия, описания и чертежи и изпратени на началника на бюджетно-контролното отдѣление за виза, повръщане за утвърждение и обявяване търгъ. Последниятъ въризалъ книжата едвамъ на следующата година — 4 априлъ 1922 г. съ № 1.332 съ следната бележка: „Съ съобщение, че за много по-неотложни нужди сме искали допълнителни кредити, че не личи никаква належаща нужда за тази доставка и пр. Едвамъ миналата 1923 г., следъ новъ докладъ подъ № 122.144 отъ 5 мартъ 1923 г., се разреши въпросътъ да се произведе търгъ за тѣзи хюгови части. Следъ нѣколко последователни търгове, произвеждани за същитѣ части, се отдадоха на предприемачъ презъ м. октомври текущата година или едва следъ три години!“

П. Алековъ (с. д): Позволете, г. Пѣевъ. Г. министърътъ на финанситѣ бѣше осведоменъ още въ началото на тази година за ролята, която играе тоя счетоводителъ. Той призна лично предъ мене, че трѣбва да го смѣни, но оттогава досега, благодарение застъпничеството отъ разни страни, този наместникъ въ Дирекцията на пошитѣ още продължава да стои на мѣстото си.

Г. Т. Пѣевъ (д. сг): Азъ имамъ сведения, че господинътъ е уволненъ.

П. Алековъ (с. д): Той е уволненъ отъ много месеци, но продължава да си стои.

Х. Господиновъ I (д. сг): И още стои, защото се явява закрилникъ на закона.

П. Алековъ (с. д): Той стои тамъ само да саботира: по нѣла година държи пренескитѣ при себе си и спѣва цѣлата работа на дирекцията. Хубаво зная какви сж работитѣ тамъ.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Г. Алековъ! Направете питаие, а недейте прекъсва.

П. Алековъ (с. д): Намѣрихъ случай да констатирамъ едно безобразие, което се търпи въ дирекцията.

Х. Господиновъ I (д. сг): Той — началникътъ на материалното отдѣление — е винаги въ споръ съ началника на бюджетно-контролното отдѣление; добре е да се чуе и началникътъ на бюджетно-контролното отдѣление какво ще каже. Азъ бихъ молнилъ г. министра на финанситѣ да вземе бележка, да провѣри, какво ще отговори началникътъ на бюджетно-контролното отдѣление. Когато се прави укоръ на началника на бюджетно-контролното отдѣление, . . .

Г. Т. Пъевъ (д. сг): Ние не правимъ укоръ на никого.

Х. Господиновъ I (д. сг): ... трѣбваше да поискате обяснения и отъ него, и ще видите, че и този началникъ мисли точно така, както г. Грозевъ, чийто докладъ четохте тукъ.

С. Костурновъ (р): Същото ще кажа и азъ, още повече, че сжщиятъ този счетоводителъ, г. г. народни представители, въ продължение на много години е осуетявалъ сдѣлките на много господа, които сж искали да правятъ голѣми печалби чрезъ доставки на Дирекцията на железницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ. Азъ лично го познавамъ и го познавамъ като единъ почтенъ човѣкъ и служителъ на държавата, който трепери надъ закона.

П. Алековъ (с. д): Именно затова, защото трепери надъ закона и не смѣе да поеме отговорностъ и за най-дребната работа, той саботира и спъва службата на дирекцията. Върху неговата почтеностъ не се хвърля ни сѣнка отъ подозрѣние, но той е много тромавъ и негоденъ за мѣстото, което тамъ заема.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни)

Г. Т. Пъевъ (д. сг): Другъ документъ. (Чете) „На 29. I. т. г. съ № 155.641 се изпратиха на бюджетно-контролното отдѣление за визирание поемни условия, описания и епискъкъ за доставка на телеграфни стълбове, но и до днесъ не сж повърнати, макаръ да сж искани десетки пъти“. На 29 януарий всички тия описания, чертежи и пр. за тая доставка, както казва началникътъ на материалното отдѣление, който отговаря за тая служба, който трѣбва да държи въ порядъкъ складоветѣ на Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телелефонитѣ, сж пратени и до днесъ, казва той, не сж повърнати, макаръ да сж искани десетки пъти! (Чете) „Въ отговоръ на всичко това, съ окръжно № 260/5831 отъ 31 юлий 1924 г. бюджетно-контролното отдѣление започна само да закупува стълбове“ — една аномалия въ службата на бюджетно-контролното отдѣление.

Х. Господиновъ I (д. сг): Трѣбва да ни кажете какво казва и началникътъ на бюджетно-контролното отдѣление, щомъ като четете доклада на началника на материалното отдѣление.

Г. Т. Пъевъ (д. сг): Това сж официални документи — Началникътъ на материалното отдѣление съ № 164.508 отъ 15 ноември т. г. рапортира на министра на железницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ. (Чете) „Въ брой 26 на вестникъ „Телеграфо-пощенско съзнание“ е помѣстено следующето антрафиле:

„Поръчани били отъ главната дирекция 300 телефонни апарати за маса и предстояще е тѣхното приемане.

„Ние питаме и желяемъ да знаемъ защо сж поръчани тия апарати, когато е известно, че съ откриването на новия номераторъ ще бждатъ освободени 3.000 такива апарати. Защо е направена тая доставка, която възлиза на нѣколко стотинъ хиляди лева.

„Вчера се завърнахъ отъ разрешения ми тридесетдневенъ отпускъ и не знаехъ за помѣстването на това антрафиле, иначе бихъ направилъ своевременно опровержението си до казания вестникъ.

„Днесъ инцидентно бѣхъ запитанъ отъ единъ отъ редакторитѣ на „Телеграфо-пощенско съзнание“, въ присѣствието на единъ народенъ представителъ, на комуто името, за сега, премълчавамъ, какъ стонъ въпросътъ съ покупката на въпроснитѣ 300 телефонни апарати и защо дирекцията премълчава тая фактъ.

„Крайно изненаданъ, отговорихъ, че подобно нѣщо азъ не зная, нито пъкъ въпросътъ е третиранъ въ отдѣлението ми, като обещахъ да се справя веднага доколко изнесено въ „Телеграфо-пощенско съзнание“ е вѣрно.

„Отъ разпита, който направихъ на респективния чиновникъ при отдѣлението ми Кр. Кръстановъ, комуто е възложена службата по търговетѣ и поръжкитѣ на разни видове материяли, се указа, че техническото отдѣление не е искало телефонни апарати съ локална батерия за сега съществуващата телефонна централа, нито пъкъ сж правени каквито и да било постѣпки за искане разрешение за произвеждането на разхода, както и изпълнение на всички законни формалности за обявяване на търгъ и даване възможностъ на по-голѣма конкуренция за добиване позносни за съкровището цени.

„Дълга да заявя, г. министре, най-категорично, че въ отгълението ми въпросътъ за доставката на 300 телефонни апарати не е билъ никога третиранъ. Всички видове доставки досега сж правени отъ материалното отдѣление, изпълнявайки всички законни формалности, безъ да знае въ конкретния случай, кой е възлѣзълъ, и по какви съображения, въ прерогативитѣ на това отдѣление и не става ли то излишно, щомъ започватъ други органи на службата да повдигатъ несъстоятелни въпроси и подвеждатъ цѣлъ Министерски съветъ да взема решение по въпроси, които само началникътъ на техническата служба най-добре познава.“

Х. Господиновъ I (д. сг): Напр., жицата „хакеталъ“ какъ е доставена, рѣказва ли г. началникътъ?

Г. Т. Пъевъ (д. сг): (Чете) „Има трѣжни преписки, които стоятъ съ месеци безъ движение, или имъ се дава съвсемъ друга насока отъ г. началника на бюджетно-контролното отдѣление. Такъвъ е случаятъ съ трѣжната преписка по доставката на 10.000 литри бензинъ“.

Нѣма да ви цитирамъ по-нататъкъ други случаи, г. г. народни представители, защото за моята теза азъ избрахъ два типични случая изъ областята на едно и сжшо ведомство, на едно и сжщо отдѣление.

Г. Грозевъ въ своя рапортъ, като констатира неджитѣ въ службата на бюджетно-контролното отдѣление, посочва сжщевременно мъркитѣ за тѣхното отстранение. Г. началникътъ на бюджетно-контролното отдѣление при Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телелефонитѣ, който тоже изпълнява сжщитѣ функции и който тоже изпълнява тая законъ, ето какви дефекти създава въ тая служба.

Азъ пакъ повтарямъ да кажа, че ние не изтъкваме тия факти, за да правимъ упрекъ на този или онзи, ние не търсимъ отговорности, ние търсимъ резултатитѣ на системата, по която сж управлявани държавнитѣ стопанства. И ето ви само два типични случая, които характеризиратъ изпълнението на закона за бюджета, отчетността и предприятията. Г. Петровитъ въ своя докладъ ви каза, че сж констатирани нередовности, липса на пестеливостъ, на система въ управлението, било административно, било техническо въ мината „Перникъ“, а всичко това трѣбва да обърне вниманието на правителството и на Парламента, че е вече време да се реорганизира службата въ мината „Перникъ“, че е вече време да се постави управлението на тая мина на ония начала, които подхождатъ на едно минно техническо предприятие. Ние искаме производителността на работника да бжде по-голѣма, да бжде той по-продуктивенъ. Ние искаме излишния персоналъ да се махне; ние искаме да се направятъ нужнитѣ икономии: ние искаме това, което харчи държавата, да се покрие и да се реализира една печалба. Отъ нашитѣ проучвания, обаче, ние дойдохме да констатираме, че състоянието на работитѣ въ мината „Перникъ“ не е задоволително. И то не е задоволително не отъ днесъ, не отъ вчера, това е една система, върху която не се е обърнало внимание и еднакво всички, може би, сж отговорни за туй положение. Управлението на мината „Перникъ“ е ставало подъ режима на много министри: управлявалъ е г. Сажзовъ, управлявали сж и наши хора въ миналото и днесъ. Е добре, това не ще каже, че ние правимъ една констатация, за да правимъ укоръ на всички минали правителства. За насъ бѣше важно, че ние нѣмаме единъ базисъ за приходитѣ и разходитѣ на мината „Перникъ“. До преди година и половина касовата служба въ мината „Перникъ“ се е изпълнявала отъ единъ касиеръ и единъ експедииторъ. И тогава е имало възможностъ да ставатъ голѣми злоупотрѣбления съ цѣли вагони въглища, защото товарителницата, която се взема отъ станцията, може да бжде замѣнена и вмѣсто въглищата да бждатъ отпратени на адресанта, който е внесълъ пари, да бждатъ изпратени на друго мѣсто. Такива констатирани факти е имало не малко. И оттамъ е онова перо, несъбираеми вземания на мината „Перникъ“ въ размѣръ на 2.800.000 л. Касовата служба не е поддържала абсолютно никакво счетоводство. Дори менъ ме увѣриха въ следнитѣ факти: че управлението на мината „Перникъ“ по едно време се е изхитрило да нише до известни фабрики, напр. Захарната фабрика, „Гранитондъ“ и други, да дадатъ въ мишното управление извлѣчението отъ смѣткитѣ си по покупкитѣ си на въглища. И отъ извлѣченията отъ смѣткитѣ на фабриктѣ сж констатирани, че мината „Перникъ“ има да взема отъ една фабрика 600.000 л., отъ друга — 700.000 л., и при новитѣ поръчки сж намѣрили случаи да

кажат: „Платете си дълга, тогава ще изпълним новите перчици“.

Едва въ последно време, отъ година насамъ, започва да се замисля да се турятъ въ известностъ материалитъ на мината „Перникъ“, да се направи инвентаръ и да се състави балансъ. Това стана не само по искането на парламентарната комисия по Министерството на търговията, промишлеността и труда, което тя изказа, когато разглеждаше бюджета на минитъ. Много по-рано г. министъръ Бобошевски занима комисията съ едно свое изложение по положението на минитъ и тогава тя единодушно реши, че трѣбва да се турятъ въ известностъ имотитъ на мината „Перникъ“ и да се приведатъ смѣткитъ въ едно състояние счетоводно, балансово. Самото Министерство на търговията, промишлеността и труда съ шиемо № 2234, отправено до г. директора на мината „Перникъ“, констатира че: (Чете) „Въ държавнитъ мини трѣбва да се заработи съ предвиждане и съ смѣтка, защото въ миналото се е работило съвсемъ безъ смѣтка и затова въ тия голѣми стопанства цари пълнен хаосъ. Минитъ нѣматъ даже опистъ на инвентара какъвто тепѣва ще се състави. Отъ започване експлоатацията на държавнитъ мини, понеже при тѣхъ не е имало и още нѣма уредено счетоводство, невъзможно е било да се преценява правилно дейността на стопанствата, разумно да се ръководятъ и сигурно да се контролиратъ действително на длъжностнитъ лица, като се прецени, рентира ли се вложениятъ въ тѣхъ капиталъ и иматъ ли тѣ печалба или загуба и въ какъвъ размѣръ. А истинското положение на тия държавни стопанства трѣбва да се знае всѣки часъ, та съ огледъ на него, своевременно да се поставятъ ценитъ на стопанствата и разумно, съ предвиждане и съ смѣтка да се работи, а по както това е било досега. Финансовото положение на държавата не може повече да понася даже и дефицититъ на най-голѣмитъ държавни стопанства — минитъ. Последнитъ трѣбва да си видятъ смѣтката като отдѣлни стопански предприятия и да се погрижатъ да покриватъ поше разходитъ си и лихвитъ съ амортизацията на вложения въ тѣхъ капиталъ, ако не и да дадатъ по-годе приходъ на държавата. Днешното тежко положение на страната налага нова система на стопанисване и управление на държавнитъ предприятия, най-вече това на минитъ. Трѣбва да се проучатъ и предварително и съ време определятъ годишнитъ нужди отъ инвентаръ и материали, да се набавятъ тѣ по начинъ най-изгоденъ и най-вече да се изразходватъ съ полза най-пестеливо и съ смѣтка, а не разгочително и безъ контролъ. Техническиятъ и административниятъ персоналъ и работническитъ съставъ трѣбва точно да се опредѣли, а не произволно да се приематъ на работа безъ нужда неограничено количество административенъ персоналъ и работници, както това е било досега. При досегашната система на стопанисване и на изразходване държавнитъ материали, никои не е въ положени да знае количеството и стойността на годишнитъ разходи и полезно и пестеливо ли съ употребени тѣ въ работа. А добра уредба и преуспѣване ще има само при добре уредено счетоводство и контролъ“.

И когато ние, г. г. народни представители, изискахме съставянето на той балансъ, счетоводната служба при мината „Перникъ“ го състави за 40 дни, за единъ периодъ отъ време отъ 10 априлъ до 31 май. Самиятъ главенъ счетоводителъ на мина „Перникъ“, като препровожда той балансъ на г. министра на финанситъ, самъ изтъква въ своя рапортъ, че това е единъ пробенъ балансъ, че той не отговаря точно на положението, че много отъ операционитъ бележки не съ проконтролирани, като посочва на редица други причини и заявява, че не въ близко бъдеще, но дори въ далечно бъдеще не би могълъ да представи единъ балансъ.

Но дори и по този балансъ, който ни е представилъ, ние констатираме едно разхищаване на държавнитъ средства, отпускани по бюджета за използване въ мина „Перникъ“. Административнитъ разходи на единъ товъ вгльница — заплати, надници и пр. — съ 131 л. Общи разходи, въ които влизатъ прехрана и охрана — 100 л. Коштуемата стойностъ на единъ товъ вгльница е 297 л. При една друга експлоатация на минното предприятие, тѣзи извънредно голѣми разходи ще се намаляватъ. И отъ провѣрката, която направихме въ частнитъ мини, ние се убедихме, че производственитъ разходи на единъ товъ вгльница съ много по-малки, отколкото въ държавната мина „Перникъ“, независимо отъ това, че продуктивността на труда въ частнитъ предприятия е много по-голѣма, отколкото въ държавната мина „Перникъ“.

Азъ, г. г. народни представители, нѣма да се спирамъ да анализирамъ отдѣлнитъ пера въ този балансъ — това е една обширна работа, която ще ви обремени. Министерството на търговията е пригответило заповѣдъ за назначение на една комисия, състояща се отъ професоръ д-ръ Добревъ отъ Свободния университетъ, известенъ капацитетъ по счетоводството, и редактора на списанието „Счетоводителъ“, за да могатъ да проконтролиратъ той пробенъ часъ електрическа енергия, споредъ както е вписана, е 711 л., когато сега министерството и респективно дирекцията на мина „Перникъ“ има офери отъ дружество „Орионтъ“ за единъ киловатъ часъ да плати 255 л. — както виждате, една голѣма разлика. Очевидно счетоводството, управлението на мина „Перникъ“ не е оперирало добре, за да ни даде точно производствената цена на единъ киловатъ часъ електрическа енергия, а въ тия разходи туря и разходитъ по помощнитъ служби и изкарва, че единъ киловатъ часъ струва 711 л. Следователно, на същата преценка подлежатъ и всички други пера на той балансъ. Моятъ другаръ г. Петровицъ прочете аргументитъ на главния счетоводителъ на мината, за да нѣма нужда да ги цитирамъ и азъ. Но нашето впечатление е, че дори така съставенъ балансътъ, той не ни дава една ясна представа за положението на смѣткитъ въ мината, нито пъкъ можете да добиете една ясна представа отъ това, което каза уважаемиятъ г. Гиргиновъ, когато посочваше какви приходи съ постъпили по бюджета презъ последнитъ нѣколко финансови години, за да изтъква, че продажната цена на единъ товъ вгльница е 114 л., 79 л. и т. н. Безспорно, ако сравните цифритъ, нанесени въ държавния бюджетъ като разходи, и приходитъ, които съ постъпили, ще видите, че мината е въ дефицитъ, но за това е необходимо да имаме едно ясно счетоводство, да имаме търговско смѣтководство, за да се папеситъ въ тия смѣтки инвентарнитъ материали, които трѣбва да минатъ въ амортизация. Тамъ съ купени за 10 милиона лева батери, електрически и други материали, които трѣбва да минатъ въ амортизация, и тогава ще може да се направи точна смѣтка колко струва единъ товъ вгльница на държавата и тогава ще имаме единъ точенъ балансъ.

Г. г. народни представители! Ако комисията по изучаване на държавнитъ стопанства направи това изложение, за да констатира неуредицитъ въ службитъ, дефектитъ въ тия служби, безспорно тя изтъква тия данни, както казахъ и въ началото на речта си, не за да хвърли укоръ на единъ или другъ. Системата е била една и съща въ продължение на дълго време, при всички режими и поради естеството на управлението самитъ респективни министри не съ могли да хвърлятъ погледъ, да проучатъ по-обстойно тия нужди и дефекти въ службитъ и да се заематъ съ тѣхното отстранение. Къмъ това се пристѣпва едвамъ сега съ внесения законопроектъ, съ който се иска държавнитъ каменоважлени мини да се експлоатиратъ на по-добри начала.

Г. г. народни представители! Ще ми позволите да разгледамъ този въпросъ и отъ друго едно гледище, отъ гледище техническо. Мината „Перникъ“ съ своя младотерпичеренъ басейнъ е единъ академически рудникъ. По разположението на своитъ пластове е въ идеално състояние, защото има единъ много малкъ наклонъ — петъ градуса. Досега, въ продължение на толкова години, отъ 1891 г., можа да се използвава отъ държавата най-технически, най-удобно като такъвъ рудникъ, защото се работише при едно положение, при което нѣмаше никаде прелятствия. Сега вече, следъ 30-годишна експлоатация на пластоветъ В, С и D, експлоатацията става вече затруднена. Системата на управление, която е поддържала досега, ще застрашава този първостепенно държавно стопанство. Сега, когато трѣбва да се павлѣзе въ старитъ рудници, при единъ голѣмъ наклонъ на пластоветъ, ще трѣбва да се справимъ съ превратноститъ на природата, ще трѣбва да се справимъ съ рудничитъ „Хумни-долъ“, „Кучиантъ“ и други, които се изчерпватъ. Налага се това държавно стопанство да се постави при по-сгодни условия, за да не може то да се подложи на ония колебания, които се изразяватъ въ кредититъ по бюджета, и безъ да се решаватъ техническиятъ и други стопански въпроси по настроение отъ Парламента.

И правъ бѣше г. Япчевъ, когато забележи — и всички ще констатиратъ туй — че начинътъ, по който процедурира Народното събрание, по който ние процедурираме, не е удобенъ, за да може да даде единъ тласкъ на едно дър-

жавно стопанско предприятие и да може да го постави във условия, за да дава добри резултати. Искатъ се кредити за инвентарни материяли, искатъ се кредити за удовлетворяване на крайно крещящата жилищна нужда въ мината „Перникъ“, искатъ се маса и маса материяли отъ технически характер — Народното събрание събрапава тѣзи кредити, Народното събрание не ги дава, защото г. финансовиятъ министъръ иска да има единъ уравновесенъ бюджетъ и той казати отъ единъ сервизъ, отъ единъ ресоръ, отъ едно министерство, отъ друго министерство и т. н. Е добре, днесъ естеството на работата е такова, че е необходимо да се заложатъ една шахта въ мината, които ще коштува, може би, 100—150 милиона лева, а Народното събрание мъчно ще гласува тоя кредитъ по редовния бюджетъ. Мината „Перникъ“ има нужда още за дълго време да бъде технически изучавана. За жалостъ, въпреки дългогодишното експлоатирание, ние нѣмаме положителни данни — поне за себе си казвамъ туй — за да знаемъ точно, като резултатъ на сондажни проучавания, какво е богатството на този нашъ каменновъгленъ басейнъ. Ние знаемъ неговото геологическо очертаване, ние знаемъ петовитѣ геологически граници като терциеритъ, но ние не го знаемъ на дълбочина, защото не се е стигнало до мулдата, до дълното на тоя басейнъ, не се знае какво още пластове има. И едва напоследъкъ съ сондажитѣ, които сж направени, е констатиранъ, за щастие, единъ новъ каменновъгленъ пластъ, който удвоява богатството на мината „Перникъ“. Но кои пластове сж измити отъ ерозията, каква е конфигурацията на терена, къде трѣбва да се заложатъ новитѣ рудници, къде трѣбва да се заложатъ новата шахта, за всичко това се изискватъ кредити, изисква се стабилизиране на персонала, за да може той да се отдаде спокойно на една ползотворна работа.

Тукъ му е мѣстото, г. г. народни представители, да кажа, че не е само това каменновъгленно богатство въ нашата страна. Нашата страна изобилствува съ подобни богатства, нашата страна е застъпена въ всички геологически формации. Наредъ съ каменновъгленитѣ формации ние имаме и ония, които даватъ други подземни богатства: желязо, манганъ, олово, битуминозни шисти, солъ и т. н. Нашата страна е щастлива въ това отношение, че още отъ старо време е била предметъ на монганистични изучавания и използвания. Азъ нѣма да говоря за историята на старото рударство въ България отъ времето на тракитѣ, отъ времето на римлянитѣ, дори отъ времето на първото българско царство, когато сж дохождали саксонитѣ да работятъ чрезъ дубровничкитѣ предприемачи. Въ 1835 г. дохожда французинътъ Ами Буе и изучава въ геологическо отношение България; дохожда и Хохщегеръ и изучава България. А следъ освобождението правятъ честь на нашата млада геологическа петрографска наука покойнитѣ професоръ Златарски, г. професоръ Георги Бончевъ, Ванковъ и др., които проучватъ основно българския теренъ въ геологическо и петрографско отношение и благодарение на които ние днесъ имаме една ясна представа какъ е застъпенъ българскиятъ теренъ въ геологическо отношение. Касае се сега въпросътъ, следъ тѣзи научни проучавания, да се пристъпятъ къмъ чисто практична монганистична работа. Първиятъ примѣръ въ това отношение ще трѣбва да даде държавата. Ние венчки говоримъ и се надѣваме за успешното експлоатирание на подземнитѣ богатства, възлагаме големи надежди, но ние не правимъ въ това отношение, за да се пристъпятъ чакъ по-скоро къмъ използване на тии природни подземни богатства, дори на това, което е въ рѣцетѣ на държавата. Толкова грамадни богатства, толкова каменновъглени залежи не сме турили въ известностъ и не сме установили една правилна служба, която да може да даде приходи на държавата, да улесни консумацията, да улесни съобщителнитѣ средства, нашиятъ желязници и т. н.

И въ това отношение, като се констатира, че досегашниятъ начинъ на управление не е задоволителенъ, комисията по Министерството на търговията, промишлеността и труда памѣри, че само ако се възприеме принципа на автономията, както е въ законопроекта, той може да даде тласъкъ на това предприятие и да го постави въ правилни условия, за да се развила то успешно.

Г. г. народни представители! Би казалъ нѣкой: няма минното отдѣление при Министерството на търговията, промишлеността и труда, няма самото министерство нѣ би могло, следъ като констатира тии дефекти, следъ като констатира тии недѣли, да установи една служба по стопанисване на държавнитѣ имоти, която да ни даде задоволителни резултати? Безспорно, че би могло да се установи такава служба, ако политическитѣ условия въ нашата

страна благоприятствуваха за това. Но ние сами знаемъ какъ се редуватъ правителствата, какъ се редуватъ министритѣ и какъ тѣ сж въ невъзможностъ да могатъ да проучатъ обстойно известни нужди на службитѣ и да се посветятъ всецѣло на тѣхъ. Ако за известни служби би могло действително да се добие единъ ефикасенъ контролъ подъ будното око на министра, въ областта на управлението на минитѣ това нѣщо не може да се постигне. Самото естество на държавнитѣ минни предприятия е такова, че то изисква, първо, стабилитетъ, то изисква да се отстранятъ всѣкакви странични влияния въ управлението на мината — техникитѣ инженери, геологитѣ, махшайдеритѣ да се посвети на своята служба, да бъде той добре цененъ, да има свобода въ действително и да може, отъ друга страна, да бъде спомогнатъ съ нужнитѣ кредити за правилната работа въ самото предприятие. Въ проучаването, което ние направихме на миннитѣ държавни стопанства, азъ се натъкнахъ, напр., на единъ фактъ, който прави странно впечатление, защото показва на каква опасностъ е изложено едно държавно стопанство, вследствие на досегашната система на управлението на тѣзи държавни стопанства и вследствие на това, че отъ страна на държавата, отъ гледище на разрешаването на кредити, нѣма потребното съдействие. Мината „Бобовъ-долъ“, г. г. да е подготвена сега въ експлоатационно отношение още за две години; пластоветѣ, които сега се атакуватъ, ще бъдатъ използвани въ разстояние на две години; следъ две години тя трѣбва да спре своето производство, защото травербантѣ, които е заложени съ задачата, съ целта да експлоатиратъ по-долнитѣ пластове въглища, ще бъдатъ готови следъ три години. Защо ще бъде готовъ следъ три години? Защото исканитѣ кредити не сж дадени и защото нѣма индивидуална амбиция въ персонала, въ управляващитѣ мината, да могатъ да турнатъ въ известностъ тѣзи нужди и да изпълнятъ тѣзи задачи.

Въ законопроекта, г. г. народни представители, се предвижда управителенъ съветъ. Тоя законопроектъ е съгласуванъ съ чл. 113 отъ закона за минитѣ, който изрично повелява, че „за експлоатацията на държавнитѣ минни ще се създадатъ специални управления“. Какво предета вляватъ . . .

П. Алековъ (с. д.): Ние не правимъ закони, за да ги подчиняваме на предшествующи закони. Когато правимъ реформи, ние не вземаме предъ видъ какво пишатъ предшествующи закони.

Г. Т. Пѣевъ (д. с.): Самото естество на работата, г. Алековъ, изисква това. — Когато законодателятъ е изработилъ единъ специаленъ законъ, какъвто е законътъ за минитѣ, който да урежда една специална материя, той още тогава е предвидѣлъ, че за управлението на минитѣ, за експлоатацията на минитѣ отъ държавата ще се създадатъ специални управления. Ето, законопроектътъ задоволява тазя нужда. И ние смѣтаме, че когато ще се създаде едно автономно управление съ единъ управителенъ съветъ, въ който председателъ ще бъде министърътъ на търговията, съ това нѣма да бъде скъсана връзката на управлението на минитѣ съ държавата; на и ние сами не желаемъ да отнемеме отъ държавната грижа това държавно стопанство. Освенъ това, въ управителния съветъ ще участва и началникътъ на минното отдѣление, който държира минната политика на министерството; въ този съветъ ще бъдатъ застъпени още трима минни инженери, като се допусека и участието на хора специалисти: търговци, индустриалци, финансиста и икономисти, които съ своитѣ познания и съ познанията на материята ще бъдатъ полезни на управлението на това държавно стопанство, на това минно предприятие. По-нататътъ въ управителния съветъ, г. г. народни представители, се предвижда представителъ на Финансовото министерство да контролира смѣткитѣ на това предприятие. Предвижда се, обаче, и единъ специаленъ счетоводителъ, който да тури въ известностъ смѣткитѣ на мината.

Атакувано се правото на Министерския съветъ да отминая известни решения на управителния съветъ на мината „Перникъ“, като се изпуска изъ предъ видъ, че Министерскиятъ съветъ ще може да отминая само огнѣни решения, които противоречатъ било на тоя законъ, било на закона за смѣткитѣ или на други закони въ страната. Тѣкмо това съставлява едно ограждане интереситѣ на предприятието — да не се дава възможностъ за произволъ, за действия, които могатъ да пакърнатъ не, но да пакърнатъ съвършено интереситѣ на държавното стопанство.

Загатна се същевременно, че съ постановлението въ чл. 24 — за върховния надзоръ — като се дава право на Министерския съветъ да отмишлява тѣзи решения на управителния съветъ, които съ отъ естество да спънатъ развоия и другитѣ частни и държавни мини въ страната, се протесира частната минна индустрия. Е добре, въ чл. 115 отъ закона за минитѣ, като задача на Министерството на търговията се поставя да насърчава частната минна индустрия. Държавата чрезъ своята държавна минна трѣбва да бѣде единъ правиленъ регуляторъ на каменноугленото производство, на каменноугленния пазаръ. Ако частната каменноуглена минна индустрия застраши интереситѣ на индустрията, застраши интереситѣ на консумацията, държавата има единъ мощенъ органъ въ рѣшитѣ си: има едно държавно каменноуглено стопанство, за да може да урегулира каменноугления пазаръ. Но да се говори, че съ това е постановлено въ чл. 24 ще се протесира частната минна индустрия, азъ мисля, еъ прави една голѣма грѣшка, защото пашата задача и задачата на законъ е — да се разработятъ минитѣ богатства у насъ. И дори тѣй, както сега е разработени частнитѣ каменноугленни мини, тѣ могатъ да послужатъ за примѣръ на държавата.

Азъ ще ви посоча само единъ фактъ. Частнитѣ каменноугленни мини, които сѫ обременени съ берци, съ плащане на данѣни, съ плащане на кантарие и т. п., на тоя 45 л., а държавната минна „Перникъ“ е освободена отъ тѣзи разходи, пакъ усѣбватъ да продаватъ въглищата си на по-евтини цени, отколкото държавата. И азъ смѣтамъ, че при едно автономно управление, при едно ново управление на мината „Перникъ“, което би реорганизирано службитѣ като ги тури въ единство, като работницитѣ бѣде по-продуктивенъ, техникескиятъ персоналъ по-репродуктивенъ, ние ще имаме приходи отъ мината „Перникъ“, а не дефицитъ. Само по едно поро — това, съ което сѫ обременени частнитѣ мини да плащатъ на чонъ въглищата, образно право, такава за търговескиѣ камари, за кантарие, 45 — кръгло 50 л. — при производство на минна „Перникъ“ отъ 1 милионъ тона годишно, ако има едно по-друго управление, ние ще имаме като чистъ приходъ тая разлика отъ 50 милиона лева, която държавата сега не плаща, а частнитѣ мини плащатъ.

Г. г. народни представители! Ще кажа още двѣ дѹми. Въ законопроекта се предвижда създаването на единъ фондъ за стопанско повдигане на България. Споредъ мене, това е най-сжществѣната частъ въ предлагания законопроектъ, а именно, отделинето на една частъ отъ чиститѣ печалби на минна „Перникъ“ за тая задача, а тия печалби могатъ да бѣдатъ осигурени чрезъ една нова система на управление. Азъ ви посочихъ, че само отъ едно поро мината „Перникъ“ ще има 50 милиона лева приходи; а споредъ моятъ изчисление, при една реорганизация на службата, ще може да се добие изобщо единъ приходъ отъ 200 милиона лева годишно. Този фондъ за стопанското повдигане на България ще се управлява по единъ специаленъ законъ. Голѣма частъ отъ средствата на този фондъ трѣбва да отидатъ за разработване на запазенитѣ отъ държавата периметри и мини. И ние, които постоянно говоримъ за пашитѣ природни богатства, нека улеснимъ Министерството на търговията, нека улеснимъ оубишъ по-посри, които съ средства, добити отъ самитѣ каменноугленни мини, ще могатъ да разработятъ преди всичко запазенитѣ отъ държавата периметри и получени концесии. По този начинъ, когато се подеме една деятелностъ за подобрене положението на държавнитѣ стопанства, съ създаването на стабилностъ въ управлението, съ реорганизация на службитѣ въ тѣхъ, съ отстраняването на оубишъ дефекти, които се констатираха, азъ смѣтамъ, че ние действително ще заслужимъ на пашата страна, за нейното пародостопанско въздигане, за нейното икономическо засилване и за изтъкването ѳ отъ тежкитѣ рани, нанесени ѳ отъ войнитѣ. (Ржкопѣскания отъ сговореситѣ)

Председателстващъ Н. Найденовъ: Има думата народнитѣ представители г. Христо Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ нѣмахъ да вземамъ думата по този законопроектъ, ако не се чувствухъ лично ангажиранъ и задълженъ да кажа нѣколко думи, защото това арестуване на директора нѣколкошк, за което се спомена въ дебатитѣ, като нѣколкошкъ насевъ на тогавашното управление, въ сжщностъ споредъ мене е единъ активъ. Азъ съмъ единъ отъ виновнитѣ за това арестуване. Та колкото да се ще на нѣкои отъ лѣвницата да ме подираватъ, азъ все пакъ считамъ достойно да кажа тукъ нѣколко приказки като човѣкъ, който е живѣлъ тамъ близо две

години, и които все още сѫ въ полза за уясненито на въпроса. Азъ съмъ много доволенъ отъ доклада на г. Петровичъ. Не зная какви сѫ били неговитѣ побуждения, за да говори, именно тѣй, обаче, мѣтъ ми направи впечатление, че тукъ говорѣше единъ човѣкъ не партизанитѣ. Той може да е капиталистъ, могатъ да говорятъ отъ лѣвницата каквото щатъ за него, обаче, той говорѣше като българинъ.

Вързватъ за мината „Перникъ“ засѣга много принципи, защото се цели да се въведе една система за ремонтване управлението и въ редъ други учреждения. Азъ лично не съмъ очарованъ отъ този планъ на правителството. Всичкитѣ оубишъ приказки, които се казаха тукъ, че е нужно нѣщо ново — ново управление, нова система и пр. — мене ми се струва, че е нужно преди всичко да се кажатъ въ друга една посока. Тази комерсиализация, за която говорятъ, споредъ мене, по-скоро е една материализация. Азъ намирамъ, че би било правилно това, ако се дадѣше мината „Перникъ“ на известни кооперионери, които да се задължатъ да даватъ на държавата 100 или 200 милиона лева годишно срещу уговаряне пашина на експлоатацията, срещу уговаряне ценитѣ на въглищата и срещу уговаряне отъ какви народности да се взематъ работницитѣ и пр. и пр.

И. Новачевъ (з): Нѣма да намѣришъ такава ахмади.

Х. Димитровъ (з): Тѣзи, които мислите, че зацѣпавате, може да бѣдатъ повече ахмади. — Нека почнемъ отъ самото изложение на г. Петровичъ. Въне се смѣете, когато говоря, че нѣма да е комерсиализация, а ще е по-скоро материализация. Но да вземемъ нѣщо отъ казаното отъ г. Петровича, а именно, констатацията, че въ минна „Марича“ срещу 13 л. окладъ на работникъ е имало по-добра храна, отколкото въ минна „Черно-море“ нѣма азъ знамъ коя тамъ, където окладътъ е 24 л., а храната е по-лоша.

П. Петровичъ (д. с.): Обратното е: въ минна „Марича“ окладътъ е 24 л., а въ минна „Черно-море“ е 13 л. и храната е по-добра.

Х. Димитровъ (з): Въ всѣки случай тамъ където окладътъ е по-малък, храната е по-добра. И презъ наше време имаше подобни случаи. Ако се направи смѣтка и провѣрка, ние ще се убедимъ, че азъ говоря безъ заинтересованостъ, когато ви казвамъ една истина: при окладъ отъ 10—12 л., храната бѣше по-добра, когато при окладъ 22 л. и при сжщитѣ цени, храната е била по-лоша.

Г. Чернооковъ (с. д.): Коэффициента на поскжвването, казва г. министъръ-председателътъ.

Х. Димитровъ (з): Моля ви се. Коэффициентътъ нѣкакъ не бѣше измѣненъ. — Ако анализираме прицѣпитѣ на тази аномалия, ще видимъ, че има лѣшно шѣрбо, нѣщо кудо, което трѣбва да ни наведе на мисълта, че има нужда не отъ материализация, ами отъ одухотворяване. Или на по-ясенъ езикъ казано, тази аномалия се дължи на несъмнената безчестностъ въ единъ отъ случаетѣ. При една и сжща система, при едно и сжщо управление, при единъ и сжщъ режимъ, при една и сжщи цени, на едно мѣсто имате по-добра храна, и то обратно пропорционално: точно тамъ, където окладътъ е по-малък, храната е по-добра. Каква сила има тамъ, която прави това неравенство? Имате понадали или случитѣно намѣрени за едниот мѣсто хора, които достойно посятъ змето си хора, а за другото мѣсто имате нѣкакви си ориенталици, които сѫ намѣрили държавна работа и мислятъ, че сега му е момента да грабятъ — нищо повече.

Г. Петровичъ изчислява какви загуби предизвиква обстоителството, че се даватъ въглищата съ 20—25% камѣкъ, пшѣка. Той изчислява какъ се развалятъ котлитѣ на машинитѣ, какъ следъ това, при изчислена сила на машината, че може да изкара известенъ товаръ, тя при тѣзи каменни въглища не го изкара, и става нужда да се форсира и цѣлата машина да се разнебита и да има следъ това закъснения, нередовности и пр. и пр. Той говори само за държавното, на сжщото трѣбва да го помислимъ въ квадратна степенъ за частнитѣ фабрики, защото и тамъ съ забѣлѣзва сжщото явление и ставатъ сжщитѣ загуби. Но въ случая трѣбва да изчислимъ пѣкъ, какво стави поради това, дето храната е при 24 л. окладъ по-лоша отъ тамъ, където е по-малък окладътъ. Тукъ не ще само материализация и не ще човѣкъ да бѣде третиранъ като хайванитѣ, ами трѣбва да знаете и да разберете, че се управлява една жива маса, която има известно съзнание. Десно е да хвърляме обвинения върху лѣвницата, че сѫ

разрушителни елементи, обаче по-мъчно е да видимъ причинитѣ, които даватъ храна на тѣхната демагогия. Още по-мъчно е да намѣримъ у насъ морални сили, за да премахнемъ тая демагогия. Азъ съмъ билъ въ мината „Перникъ“ началникъ на прехраната. По-рано съмъ живѣлъ като простъ работникъ или простъ орачъ, и по изрѣция азъ съмъ свикналъ да си живѣя съ народа и зная степенята на неговото развитие. Видѣхъ, какъ всѣка капа̀востъ въ управлението тамъ се критикува и ония тамъ карриеристи (Сочи комунистатѣ) азъ безопасно съмъ ги атакувалъ, защото вѣрвамъ, че ако сж на вашето мѣсто, по-лошо ще вършатъ. Важното е, че тѣ сега си иматъ такива аргументи, съ които могатъ да раздвижатъ маситѣ.

Ц. Братановъ (с. д): Мозъцитѣ! (Смѣхъ въ лѣвницата)

Х. Димитровъ (з): Щомъ се много смѣете, ще ви накарамъ да се разядосате.

Ц. Братановъ (с. д): Въпросътъ е маситѣ или мозъцитѣ да се раздвижатъ?

Х. Димитровъ (з): Не се ли спазватъ хигиеническитѣ правила спрѣмо душата на работниците, появяватъ се въшки. И за нестарателния стопанинъ или управителъ на този организъмъ, частенъ или общественъ, тѣ сж едно предупредение, тѣ сж едно подбѣждане: хайде окживай се, опери си ризата, защото въшки иматъ; позамисли се малко и не се отдавай на лъжливостъ. Отъ тая гледна точка въшкитѣ могатъ да бъдатъ полезни и сж полезни.

Въ мината идватъ работници, които сж горе-долу опракани. Тѣ, макаръ и достатъчно развалени, понеже тая култура, която ония (сочи лѣвницата) имъ сѣятъ, е повече деморализаторски, но все има и нѣщо, което повдига уровня на съзнанието имъ. И тия хора зорко следатъ. Даже нѣма нужда много души да следятъ. Щомъ има пет-десетъ души, то минава като по безличенъ телефонъ по цѣлата мина. И ако управителътъ се е отдалъ на отрицателнитѣ прояви на властята или спрѣмо нѣщата, които му се даватъ, или нѣщата, върху които той може да злоупотребява, той ще мисли, че работата отива мирно и тихо, че нѣма агитация, нѣма нищо, а въ смѣността агитацията си циркулира, тя действува. И заради туй това правило почти никакъ не бѣше видено. Въ мината „Перникъ“, която ми е близка, където съмъ билъ, азъ знаехъ, че работниците бѣха въ неспрестанна мъртва стачка. И затова, колкото и г. Бобшевски да зчистъ никакъ предъ съвестта си и да се старае да увѣрва, че се е махнала дружбашината и всичко се е оправило, за жалостъ, това не е така.

Г. Чернооковъ (с. д): Ти ще го изкарашъ въшчасалъ и него!

Х. Димитровъ (з): Малко небрѣженъ ще го изкарамъ. (Смѣхъ) Моля ви се, има и за васъ да кажа нѣщо. Ще дойдемъ и до калния партизанлъкъ, полска. — За неговата небрѣжностъ има извинение.

Производството не се е подобрило никакъ. Но нека започна отъто азъ бѣхъ тамъ.

Министъръ Ц. Бобшевски: Когато ги тощаваше съ умрѣли волове.

Х. Димитровъ (з): Не трѣгвай да обиждашъ, г. Бобшевски, защото после ще изгубишъ марака да се смѣешъ. — Азъ отидохъ въ края на 1920 г., и за успокоение на съвестта или на нахалността на г. Бобшевски имамъ да кажа, че периодътъ, презъ който съмъ билъ тамъ, е далъ най-силното показване на производството. Ако г. Бобшевски ще излиза да опровергава това, азъ ще предложа анкета.

Д-ръ Н. Сахаровъ (к): Къде ще смѣе!

Х. Димитровъ (з): Вие чакате да атакувамъ въ дѣсно, за да ме прогласите...

Нѣкой отъ лѣвницата: За вашъ!

Д. Мангървъ (д. ст): Христо! Ти като надзирателъ си ималъ такава производство, а като директоръ кой знае какво щѣше да имашъ!

Х. Димитровъ (з): Моля Ви се. Азъ бѣхъ само завеждающъ прехраната. — Обаче въ този дружбашки съюзъ имаше и добри наченки. Това добре е вие да го разберете. Докато Стамболийски не бѣше повалилъ, до като Содомъ и Гомора не бѣше влѣзълъ въ сърцето му, имаше известна свобода. И ние тамъ това народовластие, което е много оскромно — азъ все пакъ не се срамувамъ отъ него — го въдворихме. Азъ, макаръ и завеждающъ прехраната, можахъ да влияя много върху управлението, защото въ събранята, които устройвахме отъ членове на минната земеделъческа дружба, ...

Нѣкой отъ сговориститѣ: Имаше ли тамъ такава?

Х. Димитровъ (з): Моля Ви се. — ... азъ можахъ да прокарамъ рѣшения, които административниятъ директоръ до известно време ги изпълняваше.

Г. Чернооковъ (с. д): Голѣмъ факторъ си билъ!

Х. Димитровъ (з): И чрезъ това влияехме върху управлението. Лично азъ правѣхъ партизанлъкъ. Първиятъ цензъ, следъ ценза човѣкъ да бъде нормаленъ и желаящъ да работи (Смѣхъ), за приемане на всички ония длѣжности, така наречени политически или партизански, бѣше да бъде човѣкъ земеделецъ. И азъ сега никога не осаждамъ правителството, защо то прави партизанлъкъ. Напротивъ, и тукъ, и по монетата азъ го поощрявамъ да прави партизанлъкъ, но съ едно условие: той партизанлъкъ да бъде идеенъ, защото техницитѣ — това сж, споредъ мене, единъ почти мъртавъ чингентаръ, който може да стане живъ само ако може да бъде инжектиранъ съ душа. съ обществень духъ. Този духъ може да се отнесе тамъ съ партизанския елементъ, ако е той идеенъ.

Д-ръ Н. Сахаровъ (к): Политически!

Х. Димитровъ (з): Политически го кажете. — Ако вие питате кой нѣкъ най-много сж наказани отъ мене — азъ и нѣмамъ другъ, който да наказва толкова много като мене — тѣ ще ви отговорятъ: земеделцитѣ. Азъ бѣхъ въ почти непрекъснатъ конфликтъ съ Ботевъ, Марковъ, Ангелъ Грозковъ и tutti quanti. Ангелъ Грозковъ го утренаха отъ бой и умре. Но азъ си казахъ: самъ си е виновенъ. Той бѣше единъ каленъ партизанецъ; азъ зная какво правѣше той по доставкитѣ и пр. Когато стана въпросъ за амнистирането на Ботевъ и други, азъ най-много вдигахъ гюрултия: не; трѣбва да се покажатъ, нѣкъ тогава да се пусятъ. Та, най-много сж наказани земеделци съ глоби, арестуване, бой, уволнение. И затова, ако отидете и попитате единъ обективенъ човѣкъ, макаръ и противникъ на Земеделския съюзъ, той ще ви каже, че въ прехраната имаше нѣщо повече и отъ военна дисциплина, но изградена не по фелдфебелски, а по човѣшки.

Ц. Бръшляновъ (д. ст): Съ бой — имало е и бой.

Х. Димитровъ (з): Имало е и бой, и наказания и пр. и пр. Но въпреки всички тѣзи наказания, бой, арестуване, глобяване и пр., никога агитациитѣ отъ тукъ на Ботевъ, Даскаловъ, Марковъ не можаха да накаратъ ония, които съмъ билъ и наказвалъ, отъ които съмъ събралъ 50.000 л. глоби отъ заплатитѣ имъ, да ме бламиратъ предъ събранята, които ставаха тамъ. И затова азъ неуклонно вѣрвамъ въ здравия смѣхъ на народа. И ако проповѣдвамъ цензове, бруталности противъ вестници и демагогии, то е затова, защото реалкитѣ въ България дадоха такъвъ баластъ отъ ориенталска интеллигенция, такава партизанска египъ, която, ако тръгнешъ да оборвашъ предъ народа, ще трѣбва да оставишъ всѣкаква работа. Азъ виждамъ, че въ сѣщото време това е оправдание и на правителството. Тѣ могатъ да бъдатъ бипи словестно предъ самия народъ, обаче тѣ сж си зарѣзали работата и хвърлятъ въ борбата всичко; за паритѣ, колкото имъ недостигатъ, намѣриха усулъ да ги взематъ отъ възгъ; тѣ фабрикуватъ вестници единъ булюкъ и ако искашъ по американскя всѣка капа̀ва мисль да замушишъ трѣбва да давашъ съ милиарди на годишната за вестници. Загуй всѣки въ България е изповѣдвалъ противъ насилството, а никой досега още не е управлявалъ безъ насилне. Това си има raison d'être у насъ, и не може да бъде друго-яче. (Смѣхъ)

П. Алековъ (с. д): Кажы какъ върза инженеритѣ.

Х. Димитровъ (з): Да Ви кажа какъ ги вързахъ.

Какъ сме работили върху душата на работниците? Ние заварихме тамъ едно положение на пълна материализация и плутокрация. Тъзи, които имаха власт — и политически персоналъ, и технически персоналъ — свръхъ заплатитѣ, вземаха си и по единъ, двама ординарци, и това е твърдише. Дълго време водихме война съ ония, които нѣкога говорѣха противъ ординарцитѣ на офицеритѣ, и брутално имъ наложихме да махнатъ ординарцитѣ както на техническия, така и на политическия персоналъ, незаконно взети. Вънъ отъ това, всѣки отъ тѣхъ си имаше градинка, за да си сади каквото иска, ама не той да сади, а работницитѣ отъ мината. Плюсъ това, овицини градини, които сж разработени и които сж държавни, можеше да си взема само той виситъ персоналъ и то беззаконно, а това въ сѣщото време като брабантъ се предаватъ измежду работницитѣ и тѣ комунисти ли да не ставатъ, ами и анархисти иматъ право да станатъ — азъ ги оправдавамъ. Ние пристъпихме безцеремонно въ привеждане къмъ хигиена обществената душа. Азъ имахъ власт надъ градинитѣ, дадохъ заповѣдь, народътъ, членоветѣ на дружбата, бѣха ентузиазирани и изпълняваха всичко: като имъ кажехъ арестувайте този, арестуваха го. Обвиниха ме, че съмъ арестувалъ директора. Нито съмъ ималъ право да го арестувамъ, нито съмъ давалъ заповѣдь да го арестуватъ. Добре, ама административниятъ директоръ, който бѣше въ терсене борба съ него, докажда единъ денъ и ми казва: „Тъй и тъй е положението, четири рапорта пращамъ на Райко Даскаловъ, какво да направя?“ Азъ му казахъ: при това положение азъ нищо друго не бихъ направилъ, освенъ да го пакетирамъ и да му го изпратя. Колко съмъ виновенъ не зная, обаче предъ съвестта си не съмъ виновенъ. Съдилищата, които сж достатъчно формалисти, можъ да ме съдятъ — има дѣло за това.

Г. Чернооковъ (с. д): Тебе, Христо, съдъ не може да те съди!

Х. Димитровъ (з): По-дълга бѣше войната да се махнатъ ординарцитѣ, които бѣха по единъ, двама, трима или четирма — колкото си искатъ си взематъ. То бѣше не едно държавно стопанство, а едно стопанство на една камарилка тамъ.

Г. Чернооковъ (с. д): Една материализация!

Х. Димитровъ (з): Една материализация. (Смѣхъ) Въпреки всичко, пакъ съ бруталностъ, наложихме това. Директоритѣ, споредъ аршина, съ който мѣримъ още въ България, не е много късъ човѣкъ. Нашиятъ кюлханета тукъ въ София го заманаха после.

Ц. Бръшляновъ (д. ст): Кой бѣше?

Х. Димитровъ (з): Боботановъ. Жена си бѣше оставилъ въ Русия нѣкъде; руски възпитаникъ, та е малко слабъ по женския въпросъ. (Смѣхъ) Той цели ноци прекарваше по тия пунктове и затова, споредъ мене, бѣше нетърпимъ, а споредъ признанието и на други хора също бѣше нетърпимъ. Той днесъ ще ти каже едно нареждане, а утръ, понее не е спалъ цѣла ношъ, дава противоречно и анархията готова. Това стана причина да се заведе тамъ една терсене борба, която борба постави най-после административния директоръ въ невъзможностъ, защото оня бѣше единъ голѣмъ хитрецъ. Това бѣше точно по времето, когато се говорѣше за сръбска окупация. Той създаде слухове, че събритѣ идатъ и пр. и пр.; взе да се вълнува цѣлата мина отъ страхъ да не би да бѣде заграбена. Прѣскатъ се слухове и се разбира, че тѣ излизатъ отъ него. Той целеше да компрометира директора като малкутуренъ и слабохарактеренъ, който не може да въдвори редъ и дисциплина въ мината. Голѣмата вина споредъ мене бѣше въ Даскаловъ, а сетне въ Ботевъ и компанията. И това положение, дошло до единъ градусъ на невъзможностъ, докара администратора да ме пита какво да прави, като ми разправи и изложи всичко. Казвамъ му: при това положение азъ ще си взема шапката и ще си отида или же го пакетирамъ и пуфъ на Даскаловъ. И той отива, дава заповѣдь на полицията, която бѣше подчинена на управлението, взематъ го...

Нѣкой отъ земледѣлицитѣ: Подробноститѣ, подробно-ститѣ!

Х. Димитровъ (з): Подробноститѣ, ама само единъ часъ имамъ за приказване, нѣма да ми остане време. — Чрезъ това, г-да, чрезъ тѣзи нѣща, които сж невидими, се допринася за въодушевляването на работника. Работникътъ трѣбва да чувствувва своето правно положение. Второ, за работника, особено за този, който има една относителна интелигентностъ, вие трѣбва да държите сметка и за неговата душа. Нѣкои казватъ, че въ всички такива случаи, където има ангажирани маса хора, $\frac{3}{4}$ отъ работата зависи отъ моралния духъ; ако да не е $\frac{3}{4}$, азъ казвамъ, че повече отъ половината зависи отъ това. Споредъ мене тукъ е голѣмиятъ чурукаукъ, който продължава у насъ и до днешния моментъ.

Този законопроектъ, който предлагате и съ който обещавате, че ще направите нѣщо, азъ ви казвамъ, че е приравнено отъ пусто въ празно. Ако не се обърне повече внимание на духовнитѣ пружини, които въ случая има да действуватъ, като почнешъ отъ работника, минешъ презъ управлението тамъ и дойдещъ въ министерството, където ставатъ изплащанията и пр., всичкитѣ тѣзи мѣнявания на закони показватъ, че се хлъзгаме по повърхността, че обръщаме внимание на формалността, а не виждаме съдържанието. Законътъ за общественитѣ предприятия пречи. И тамъ има нужда отъ известни корекции. А тѣзи корекции, дали ще станатъ чрезъ едно громко название „автономия“ или ще станатъ само съ нѣкаква забележка, не е важно.

Но да се повърнемъ за производството. Отизи нѣща, които сж чисто партизански, че били хранени въ мината съ умрѣли волове и пр., не зная какъ ги е напалалъ г. Бобошевски. Азъ доколкото помня, не въ моето време, а току нѣколко дни преди мене, билъ доведенъ въ мината единъ живъ волъ, на който е билъ счупенъ кракътъ нѣкъде въ село, докарани го тамъ и билъ приетъ отъ комисията — това бѣше. Още тогава видѣхъ, че то е раздрънка изъ вестницитѣ: „Умрѣлъ волъ се дава за храна“. Много дребна партизанска работа е това. Колкото за производството, азъ твърдя, че презъ отѣзи две години качването на производството е вървѣло съ най-силенъ темпъ. Следъ като ние влѣзнахме въ решителенъ конфликтъ съ управата отъ София, която виждише, че съ аршина, съ който ние мѣримъ тамъ, ще сж къси, управата въ София направилъ всичко, за да ни разгони и тогава материализацията, плутокрацията и комерсиализацията почна да настѣва. Тогава, макаръ негласно, имаше хора като че аташирани въ министерството, при които това, което сега искате да оформите, въ действителностъ тогава сж функционирало чрезъ Ангелъ Грозковъ и компанията. И когато у нѣкой търговецъ заседне нѣкой капиталъ материалъ и не може да бѣде приетъ, тѣ ще се явятъ като свежърви, които ще канцардисатъ и паредитъ работата и линията на покачането още тогава взе да снада. И въпреки обстоятелството, че всички материали организирания, приобретения и снаряжения на мината се засилваха, тази линия непрестанно слизаше, докато сега слезна на една водоравна линия — нѣма покачване. Азъ на това отдавамъ причината дето на насъ не се изнесе по-ясна и наиснаа представа за развитието на производството и пр. Отѣзи отчети, които бѣха тръгнали отдавна да се даватъ, престанаха нѣкакъ си радовно да се даватъ. И ако г. Бобошевски знаеше, ще да знае, че покачането на производството, на производителността на работника, се дължи на обстоятелството, че тамъ презъ лѣтото работиха четири багера, които въ онова време не работѣха. Всѣки единъ отъ тѣзи четири багери, пакъ споредъ декларацията на г. министра, заслужава за 300 работника, замѣнява 300 работника, а това значи 1200 работника. Ако се има предъ видъ и това, че има едно прехвърляне на хора, които по-рано сж считани за работници, а сега сж прехвърлени къмъ категорията на чиновницитѣ — и тѣ сж около 1000 души — ще се види, че производството е слѣзло въ водоравна линия.

Нѣкои отъ опозицията, или даже повечето отъ нея принасяха това на калното партизанство, което разбила Демократическиятъ съговоръ навсѣкъде, включително и въ минитѣ. Същото нѣщо и азъ ще подчертая, само че съ една малка поправка, че действително калното партизанство е най-голѣмиятъ виновникъ за тази работа. Обаче за това кално партизанство опозицията, ако иска да е принципна, добре е малко да се нонапрече и да потърси линията на обективността, да върви по нея, когато ще критикува правителството. Мисля, че г. Петровичъ призна нѣщо отъ това.

Сега, когато говорятъ за автономия, тѣ мислятъ, че заедно съ това ще се премахне и калното партизанство.

Азъ пъкъ не мисля така. Не мога да възприема по никакъв начинъ, че съ това ще се премахне калното партизанство. Какво въ едничостъ има да се измѣня? Ще се аташиратъ двама-трима нови хора къмъ управлението на мината, които ще стоятъ въ София, въ министерството. Досега мината се управляваше отъ миненъ съветъ тамъ и отъ миненъ съветъ при министерството тукъ. Кой ваще на тѣзи минни съвети сега? Това сѣ главно директорътъ на мината тамъ и министърътъ на търговията, промишлеността и труда тукъ, въ министерството. Ако директорътъ и министърътъ сѣ хора, отъ които да извира свѣтълина, отъ които да извира дисциплина, всички ония тѣмнини могатъ тѣ да ги лѣкуватъ. За ония хора, които сега искате да аташирате съ закона, азъ не виждамъ пречка, што да не може тѣхната свѣтълина да прониква и при това положение; азъ не виждамъ лоши проводници на това електричество, което тѣ биха могли да дадатъ. Защо не сѣ го дали досега? Мене ми се струва, че тѣзи хора, които ще се аташиратъ къмъ управлението на мината и сега сѣ тамъ съ съвещателенъ гласъ, и сега правятъ ходатайства и препорѣки кой да бѣда тамъ административенъ директоръ, кой да бѣде началникъ на прохраната, кой да бѣде въ министерството началникъ отдѣленіе и пр. Споредъ мене, съществена промѣна нѣма да се направи съ тази промѣна, която се иска, защото законопроектътъ нѣма да извади тѣзи хора, ако сѣ затънали вече въ партизанското блато. Властта на Камарата тукъ, властта на министерството въ шкой случай не се отстранява отъ управлението въ мината. Споредъ мене, ти ще се отстрани само тогава, когато вне тукъ сѣ изработени условия, както споменахъ вече, среду 100—200 милиона лева годишно отдадете мината на нѣколко души, които да я експлоатиратъ. Тѣ панствина тогава ще обичатъ и партията си, на която принадлежатъ, но още повече ще обичатъ капиталитъ си, които иматъ ангажирани. Ценатъ, който ще се иска тогава на всички ония, които биха постъпили на работа въ мината, ще бѣде, преди всичко, работоспособностъ. Тогава, щатъ-пенцатъ, ще станатъ идейни партизани и на партизанитъ, който ще иска да постъпи на работа тамъ, ще му кажатъ: ти трѣбва да имашъ единъ цензъ — да бѣдешъ работоспособенъ; после идва другиятъ цензъ — да си членъ на Сговора и т. н. Но ако има единъ човѣкъ съ голѣми способности, макаръ и не сговористъ, пакъ ще го държатъ на служба при себе си, защото той панствина ще имъ бѣде полезенъ. Само така азъ разбирамъ, че по единъ механически начинъ би извърло онова съзнание, което е необходимо, за да може да се изолира мината отъ калното партизанство. Калното партизанство допринася и това, че донася за разрушението на морала у тѣзи, които ще поставите тамъ. Тѣ нѣма да сѣ сигурни — избрата въ насъ е слаба въ всеко отношение — до кога ще могатъ да бѣдатъ въ управлението на мината и затуй пакъ ще си речатъ: „Е добре, днесъ сме на властъ, до кога ще бѣдемъ, не се знае; следъ година-две ще дойде друго правителство и ще ни важе „маршъ“ и туй то; затова вне смѣтаме, че експлоатацията на мината трѣбва, преди всичко, да бѣде изгласена съ огледъ да можемъ да спечелимъ“. Онова явление, което имате сега и което се дължи на тази материализация въ духоветъ и умоветъ, да ви даватъ непречистени вѣгланца, съ 20—25% камъни и пѣськъ, които развалятъ както локомотивитъ, така и всички машини и парни котли, съ които си служатъ както общественитъ, така и частнитъ предприятия, това явление се дължи на обстоятелството, че тамъ се предвидатъ, че тамъ се даватъ тантиеми, процентно на производството. Начинътъ, по който вне сега идватъ да закрѣпостяватъ това даване на проценти, е възприетъ въ много културни страни, където е даде панствина добри резултати, но тамъ хората иматъ по-висшъ общественъ моралъ. Този начинъ, приложенъ у насъ, на българска почва, ще даде обратни резултати. Ако вне не разберете това, вне ще имате развалине не само на парнитъ котли, на локомотивитъ, но ще се отзовете следъ година-две предъ положението да видите мината експлоатирана така безсистемно, така безъ планъ, че да стане по-нататкъ неексплоатируема. Кѣмъ това вне фатално ще отиваме, ако не се схване духовната пружина, която е движила това безобразие тамъ и която грози да го движи и нататкъ.

Н. Тарашмановъ (к): Ами твоята пружина кой движи?

Х. Димитровъ (з): Макаръ и да говоря сега повече противъ Сговора, ти, приятелю, оттамъ продължаванъ сѣ злобичитъ си прекъсвания. Е, като карьеристъ, ти имашъ

право, защото вне знаете, че ако азъ останехъ една година административенъ директоръ на мината „Перникъ“, нѣмаше да остане тамъ нито единъ комунистъ. Азъ съмъ за единия фронтъ не отъ сега, но азъ съмъ за единенъ фронтъ не такъвъ, какъвто вне го проповѣдвате по команда отъ Москва върху нѣкакви паталонски основи, а за единенъ фронтъ върху една човѣшка, хуманитарна основа.

Т. Страшимировъ (к): Ти на панска основа го проповѣдвашъ.

Х. Димитровъ (з): Азъ не съмъ изгубилъ надежда за този единенъ фронтъ. Все ще можемъ да го постигнемъ, както сѣ работницитъ, така и сѣ земледѣлцитъ, така и сѣ сговориститъ, защото, споредъ мене, капиталистътъ не е такава живоѣно, какъвто вне го рисувате, или по-скоро, какъвто вне мислите, че ще бѣдете, ако сте на негово мѣсто. Ами че и капиталиститъ сѣ хора, които могатъ да обичатъ работника не по-малко отъ васъ.

Иска преминемъ пакъ върху калното партизанство. България е сита да слуша да се приказва, че винаги правителството е виновно за калното партизанство. Азъ по този пунктъ съмъ афоресанъ почти отъ цѣлата опозиция, защото не съмъ солидаренъ съ оная шаблонна форма на развитието на този въпросъ, на издирачето на правото и кривото, на опозиционното и правителственото въ насъ. Сѣдбата на България се кове не само отъ правителството; тя се кове и отъ опозицията въ едно и също време, само че опозицията е наковалията, а правителството е чука.

И. Симеоновъ (д): Сѣрка — обратното!

Х. Димитровъ (з): На приказване е така, но на дѣло тѣ (Сѣри болшинството) сѣ чука. — И отъ това коване, което се произвежда между тая чука и тая наковалия, работата все излиза калнава. Споръ се води кое е мекото жельзо: наковалията или чука? Когато говори правителственъ депутатъ, правилно е всеки единъ отъ насъ да мѣри неплинъ на себе си. Азъ, като опозиционеръ, считамъ за мораленъ дългъ да отмѣря първо себе си, организацията си, опозицията и чакъ тогава правителството. Най-напредъ трѣбва да работимъ върху жельзото на наковалията.

И. Терзиевъ (з): Въ коя организация си ти?

Х. Димитровъ (з): Въ земледѣлската.

И. Терзиевъ (з): Че ти овзи дель казваше, че Земледѣлски съюзъ не е имало досега, че тепърва ще се образува!

Х. Димитровъ (з): Земледѣлскиятъ съюзъ съществува; тукъ е зарегистрирано, потифицирано неговото съществуване. Но вне ще кажете, че азъ представявамъ само себе си. Добре, съгласенъ съмъ, съ едно условие, че ти не представявашъ нито себе си; ако потвърдишъ пътя си и логиката си, нѣма да я намѣришъ. Ти представявашъ една изгубена . . .

Отъ лѣвицата и отъ дѣсницата: Станка! (Смѣхъ)

Нѣкой отъ лѣвицата: Че кажи го де!

Х. Димитровъ (з): Не е красиво това, което е най-подходяше да се каже.

За да бѣде най-добре изкована сѣдбата на България, трѣбва и чукаътъ и наковалията да сѣ отъ добро жельзо, отъ здраво жельзо. Споредъ мене, не е изгубена надеждата, ако само едното отъ тѣхъ е добро или относително добро. Стремлението на опозицията да мине отъ наковалия въ чука, за да се повзвва отъ инерцията и да произведе дѣлови ефекти върху жельзото, което въ случая е сѣдбата на България, е много готѣмо. Страхъта на опозицията да вземе властта е толкова по-силна, колкото пакъ ти е действително отъ по-мекое жельзо. Ако опозицията е отъ твърдо жельзо, ако тая наковалия е на мѣтето си, ако ти е такава, какъвто се декларира, тя може да бѣде полезна и да указа дѣлови ефекти и като наковалия. Какъто въ много къщи женитъ нѣматъ права — нали? — но, тамъ където жената не е случила съ по-голѣмъ интелектъ и по-силна воля, тя командва мъжа и той ешекъ-гиби слуша; макаръ че по закона мъжътъ е чука, тя командва. Ако опозицията у насъ бѣше наковалия такава, какъвто се декларира, тя можеше да се яви спасителка на положението, а не чрезъ фарисейщина, чрезъ демагогия и пр. да се опра-

вада. Земледѣлскиятъ съюзъ, за който казвамъ, че досега е билъ нѣщо долно, вулгарно, най-вулгарно експлоатирующъ доминитѣ инстинкти у маситѣ, съ тѣзи 40—50 депутати, които имаше преди войната, може да предотврати войната, тя да не стане; но тѣзи депутати гласуваха съ бѣли бюлетини и сега кой е кривъ? — Фердинандъ е кривъ, Иванъ е кривъ, Драганъ е кривъ и т. н. Човѣшкитѣ мозъци сѫ скачени еждове и тамъ, където има мозъкъ, може да се влияе и безъ човѣкъ да бѣде на власт. И тѣ, ако бѣха изворъ на свѣтлина, на човѣщина, можеха да влияятъ. Има хора, които безъ да сѫ депутати, влияятъ като публицисти, философи, журналисти върху самото правителство и върху царетѣ и да управляватъ. Но у тѣхъ е толкова по-силенъ апетитътъ за власт, колкото имъ е по-слабо влиянието върху действителността. Както на единъ царъ, колкото по-слаба му е способността да се ползува политически отъ развитието на събитията, толкова повече, като на германския кайзеръ, му е нужна голѣма и голѣма армия.

И. Терзиевъ (з): Върху тебе никой не може да повлияе.

Х. Димитровъ (з): Азъ съмъ единъ, който мѣря българската действителностъ съ грѣшкитѣ на опозицията. Но тя, опозицията, която настоява, че положението е сериозно, която казва, че сме въ гражданска война и пр. и пр., когато тукъ е сложенъ въпросътъ да се кове съдбата на България въ критическия моментъ вече, когато ние въ това партизанско състезание сме отишли до единъ опасенъ градусъ на гражданска война, опозицията, казвамъ, като страна, която е по-благоразумна, която повече обича България, трѣбва да каже, както е казвала нѣкогашъ жената, истинската майка на детето предъ Соломона: „Нека бѣде нейно, само да не се разсича“. И азъ, като принципенъ противникъ на правителството, съзнавайки всичката сериозностъ на положението въ България, непреставно настоявамъ и се старая да убяда опозицията да възприеме това становище, да спре за година, две, три този партизански вой „Долю правителството“, „Да си върви правителството“, „Да вземемъ властятъ“ и пр. и пр. Ако тя е благородна, тъй както се препоръчва, тя трѣбва да направи това. А какво прави тя? Какво направи?

Всѣкога, когато говоря, почвамъ отъ най-лѣво. Нека сега почна отъ най-дѣсно. Споредъ мене, вината за калното партизанство се дължи между опозицията и правителството, съ малко повече въ опозицията. Зашто народниятъ инстинктъ, благоразумието, здравиятъ смисълъ изискватъ, правителството да бѣде смѣшено тогава, когато е очевидно, че опозицията е съ по-горенъ моралъ и умъ. Фактътъ, че стапаха всички възможни смѣнявания на опозицията, а положението на България затѣва въ все по-каленъ партизанлъкъ, иде да покаже, че смѣняванията, че замѣняванията ставатъ съ по-калнати голгани.

Следъ 9 юний. Тия хора (Сочи сговорницитѣ) — вземете ги каквито щете — не сѫ били прѣко виновни въ всичкитѣ катастрофи, за които ние тамъ отъ най-крайната лѣвица бѣгете като ежадо. Тѣ сѫ непричастни въ котерийността на управленията, тѣ сѫ чисти хора до тогава. Далъ ли имъ се на тѣхъ човѣшкия авансъ, който трѣбваше да имъ се даде? Това правило не се спази. И, за жалостъ, то не се спази отъ тѣзи хора, отъ които най-вече трѣбваше да се спази. Година трѣбваше да мине най-малко, безъ да се прави нѣкакъвъ въпросъ за тѣхнитѣ столове. Парламентарно било, непарламентарно било и пр. пр.! А бе, ако тѣ бѣха хора на формулитѣ, роби на формулитѣ, тъй както ние разбърпате формулитѣ, неаклиматизирани на българска почва, ние нѣмахме да излезете отъ затвора — ние господа на принципитѣ и на откъснатостта отъ действителността!

Председателстващъ Н. Найденовъ: Времето Ви изтече.

Х. Димитровъ (з): Моля, още малко ще говоря. — Не се минаха три месеци и тѣ забърбориха: „Правителството не е парламентарно — скоро избори“. Азъ дълбоко вѣрвамъ, че ако всѣки единъ отъ тѣхъ го бѣха турнали за министъръ, нѣмахме да прави въпросъ за този парламентаризъмъ. Това сѫ само претексти, съ които търсятъ да оформятъ свои интимни желания. Тия тѣхни интимни желания — не искамъ да ги обвинявамъ и не трѣбва да ги обвинявамъ, че сѫ чисто материалистични, може да сѫ и духовни и вѣрвамъ че сѫ и духовни — произлизатъ до голѣма степенъ и отъ това, че всѣки единъ отъ тѣхъ не вѣрва, че еди-кой-си министъръ ще изведе работата

по-добре отколкото той ще я изведе, ако е на негово мѣсто — отъ една искрена интимна недовѣра. Но такава вѣра се казва безвѣрие. На този човѣкъ, който не може да повѣрва, че онзи, който си е заложилъ главата, за да го извади отъ затвора, не заслужава довѣрие, справедливо е да му кажемъ: „И ти не заслужавашъ довѣрие“. А за да вѣрваме, че има и материалистичностъ или една халтава съвестъ въ тѣхъ, достатъчно е да прелистимъ тѣхното минало. Тѣ ще ти твърдятъ: „Хе, това и това добро сме направили и пр.“. Често нѣти въ тѣхнитѣ вестници ще намѣрите подигравки за д-ръ Даневъ, че политиката му била фалирала. Споредъ мене, тия хора могатъ да се очистятъ отъ подозренията въ материалистичностъ въ тѣхнитѣ интимни побуждения само ако минатъ презъ единъ прелѣзъ, ако минатъ презъ тамъ, дето е миналъ д-ръ Даневъ, за да си платятъ моралния борчъ за своитѣ политически прегрѣшения. Но тѣ да не мислятъ, че само политиката на д-ръ Даневъ е фалирала, и то само затуй, защото е ималъ запазенъ още 5 грама здравъ разумъ да разбере, че тя е фалирала, ималъ е добродетелта да признае, че е фалиралъ по тоя пунктъ. Почти всички ние стари депутати и министри презъ времето на тия катастрофи, които се дължатъ на поурегулирания нашъ мозъкъ и моралъ, като общественици (Смѣхъ), сте виновни за тѣхъ. Тѣ се дължатъ на недостатъчната ваша подготовеностъ за тая работа.

А. Господиновъ (с. д): На сивото мозъчно вещество!

Х. Димитровъ (з): На бѣлото мозъчно вещество, а не на сивото.

Председателстващъ Н. Найденовъ: Много се отклонихте отъ въпроса.

Х. Димитровъ (з): Фактътъ, че ние не сте се изновождали, е въ вашъ пасивъ. Менъ д-ръ Даневъ ми е станалъ именно до известна степенъ симпатиченъ оттогава, откогато си изновожда туй.

Председателстващъ Н. Найденовъ: (Звъни)

Х. Димитровъ (з): Това е една гаранция, че той може да се поправи . . .

Председателстващъ Н. Найденовъ: Времето Ви изтече.

Х. Димитровъ (з): . . . и че с на нѣтъ да се поправи. А тия, които не по-малко отъ него сѫ виновни за тия фалирания, поради това, че тѣ иматъ невмѣлността, нѣтъ да продължаватъ да сѣятъ такива, не се оправдаватъ и не могатъ да ни убедятъ, че тѣ не сѫ виновни за онай материализация въ духоветѣ, които се проявява по-на лѣво отъ тѣхъ. Азъ кастрия тѣхъ, защото знамъ, че докато сговоритѣ бѣше на мѣстото си, докато не бѣха проявени тия долини въли въ него, въ лѣвницата имаше решителенъ подемъ за оправане. Тия грѣшници (Сочи земеделцитѣ), които сега папоседѣтъ надигатъ такъвъ вулгаренъ свикъ въ „Народни знамена“, въ „Победи“ и не зная какви пасквили, съ това добиха куражъ отъ тия тукъ (Сочи лѣвни центръ): като видѣха разливанетоъ си казаха: „А, тукъ тая работа се разсичтва“ и, хонъ, отъ единъ пътъ надигнаха гласъ.

С. Василевъ (д. ст): Дали не се лъжатъ!

Х. Димитровъ (з): Веднажъ отъ тамъ (Сочи земеделцитѣ) се прави каленъ партизанлъкъ, тия тукъ (Сочи центръ) не могатъ да не правятъ. И какво ще стане? Понеже нѣма време за говорене, прескачамъ материята по този пунктъ.

Рачо Петровъ когато произвежда избори казва: „Дай евобеда — то значи свободни на българска почва, то значи да дезергирашъ предъ демагогскитѣ въли“. (Смѣхъ)

Азъ намирамъ късуръ на правителството, че тази работа не я каза ясно. Тя трѣбва да ни се каже ясно, честно и почтено. То обаче отива въ друга крайностъ, за която също недостатъчно е времето, за да я анализирамъ. Много справедливо ги обвиняватъ, че тѣ губятъ времето си да правятъ партия. И действително повече отъ половината си време и най-добрата си енергия губятъ, за да образуватъ партия.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Тя е образувана вече.

Председателстваващ Н. Найденов: (Звъни) Свършете, г. Димитровъ.

Х. Димитровъ (з): Но ако направят това, какво ще стане? То значи следъ 9 юний да си отидат тия (Сочи еговориститъ) и да останатъ — кой? — хората на формулитъ, хората на демагогитъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. председателю! Да говори ораторътъ!

Х. Димитровъ (з): Сакаровъ! Чакай, щомъ анострофирашъ, да ти отговори, та да видишъ какви глупости говоришъ тукъ. (Смѣхъ) Ти само на мене не можешъ да ги продавашъ!

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Казвамъ: да говори ораторътъ!

Председателстваващ Н. Найденов: (Звъни) Г. Димитровъ! Свърши Ви се времето.

Х. Димитровъ (з): Сакаровъ, този политически гъзбаджия (Смѣхъ), дошълъ да се възмущава, че съ автономията не се предвиждало правото на 7-тѣ хиляди работници да избиратъ човѣкъ, който да влиза въ тия управителни съвети и пр. Тоя човѣкъ, който ржкоплѣкаше на единъ режимъ като руския, при който съ суспендирани избирателнитъ права не само на работницитъ, а и на 100 милиона свободни хора, е седналъ тукъ да протестира, че се суспендирани избирателнитъ права на наснитъ хора! Де му е логиката? Въ рѣшенето на косата. (Смѣхъ)

Споредъ мене, правителството трѣбва да се вреже подълбоко въ тия иѣща. Но едно трѣбва да се разбере: то грѣши. Вие искате да се проявите като една партия. Нѣма нужда: достатъчно е да се проявите само като партии, която по отношение котернитъ да каже: „Станете ми братя, елате да контролирате правителството; вашитъ водители, като Костурковъ, Малиновъ и други, нека си платятъ борча, нека си платятъ данъка като Дашевъ и, като се присъединятъ отъ всички стари прегрѣшени, тогава зановѣдайте като партии, а не като котерия, и изтъгъ за васъ е свободенъ“. — Вие това не имъ казвате, но пѣлата ваша работа отива къмъ това: вие вземате единия за краката и удряте другия по главата. Вземате Драгнева, похваляте това-онова, но въ сжщностъ не давате на хората свобода. Вие съ Драгнева, съ мене и съ други се стараете да си услужите, като улавяте единия за краката, та биете другия по главата, и като целите заличаването на всичкитъ, тонтаджийската.

Председателстваващ Н. Найденов: (Звъни) Г. Димитровъ! Времето ви изтече. (Звъни) Г. Димитровъ! Напушете трибуната!

Х. Димитровъ (з): Ако правителството така тонтаджийски действа за заличаването на всички, за унищожаването котерийността, то на тая котерийностъ дава нѣколко основание.

Председателстваващ Н. Найденов: (Звъни) Г. Димитровъ! За последенъ пътъ Ви предупреждавамъ — свършете!

Х. Димитровъ (з): Вие, Сговорътъ, трѣбва да изащате всѣкому толкова, колкото заслужава.

Председателстваващ Н. Найденов: (Звъни) Моля Ви се, г. Димитровъ!

Х. Димитровъ (з): Когато единъ впоратенъ, единъ дошъ човѣкъ е извършилъ нѣщо, той заслужава не само бой, но може да заслужи и смъртта си.

Н. Тарашмановъ (к): Стига си давалъ съвети!

Х. Димитровъ (з): Но вие ще изиграете ролята си като партии само тогава, когато ще можете не да ги унищожите, но да ги поправите.

Председателстваващ Н. Найденов: (Звъни)

Х. Димитровъ (з): И въ това си стремление, вие трѣбва да знаете, че между тѣхъ има много некрони хора, хора съ благородни чувства.

Председателстваващ Н. Найденов: (Звъни) Г. Димитровъ! Слѣзте отъ трибуната!

Х. Димитровъ (з): На тия благородни чувства трѣбва да се обърне внимание и да имъ се даде пътъ. Ако така правилно се разбере задачата, ние можемъ да върваме, че работата ще се поправи; тогава и партийниятъ елементъ ще бѣде правилно застъпенъ въ управлението на минитъ. Инакъ всичкитъ ни тукъ закони не съ нико друго, освенъ пѣзгана по повърхността и нищо друго нѣма да дадатъ, освенъ да се явимъ тукъ следъ една година съ още по-свѣтъ партизански вой, до известна степенъ основателенъ. (Иронични ржкоплѣкания отъ левицата и гласове „Браво“)

Председателстваващ Н. Найденов: Има думата на родниятъ представителъ г. Петко Стайновъ.

П. Стайновъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Преди мене пѣкои народни представители г. Алексовъ, г. Петровичъ, г. Георги Пѣевъ, г. Гиргиновъ, които по единъ или други причини съ имали възможностъ по-отблизо да се запознаятъ на самото мѣсто съ експлоатацията на минитъ, главно съ възникнащото производство у насъ, направиха изложения за техническитъ условия, при които то се развива, и специално въ мината „Перникъ“. Къмъ тѣхнитъ изложения азъ нѣма какво да добавя. Има, обаче, единъ въпросъ, по който съществуватъ недоразумения въ известни кръгове.

Какво значи автономия на минитъ? Около тая автономия у насъ се е създаде една легенда. Господата около „Наша мина“ твърдятъ, че съ законопроекта за автономия на мина „Перникъ“ се целѣло предаването това най-голямо национално богатство въ ржцетъ на частни капиталисти. Отъ прочита на текста за законопроекта и неговитъ мотиви, и отъ духа, който лежи въ основата на тая реформа, не личи, че се касае за предаването на мина „Перникъ“ — тая обществена служба, тая държавна служба — въ ржцетъ на нѣкой капиталистъ. И азъ се чудя, отде тѣзи господа, на и нѣкои други, било отъ трибуната или чрезъ веслицитъ можаха да изкажатъ сжщата мисълъ, азъ се чудя какъ тѣзи господа съ могли да вземучатъ отъ прѣситъ си подобно твърдение — че съ автономията се целѣло предаването на мина „Перникъ“ въ ржцетъ на капиталиститъ.

Нѣма съмнение, че мина „Перникъ“ е една държавна служба, една обществена служба, и то отъ най-висшъ интересъ, и когато става въпросъ за автономията на мина „Перникъ“, никой — нито правителството, нито пѣкъ болшинството — нѣма намѣрение да премахне туй и качество на държавна служба за да я обърне въ частна служба. Касае се, следователно, да се намѣри начинъ за по-рационално експлоатиране на мина „Перникъ“, а не за нѣкакво прехвърляне на стопанството, за нѣкакво прехвърляне, ако щете, на собствеността на мина „Перникъ“ въ други ржце.

Защо се налага една реформа въ експлоатацията на мината? Държавата, първичната държава познава само нѣколко обществени служби, въ центъра на които стоятъ: правосъдието и полицията. За тия обществени служби най-примодниятъ начинъ на функциониране, поне досега познатъ е бюрократическата система; и до днѣ днешенъ нашата българска държава се управлява съгласно тази бюрократическа система.

П. Миновъ (з): (Възражава)

П. Стайновъ (д. ср): Моля Ви се, нѣщо за бюрократическата система ли искате да ми кажете?

П. Миновъ (з): Не. Искамъ да Ви кажа, че отъ сътворението на свѣта заночвате.

П. Стайновъ (д. ср): Азъ искамъ да ви изтъкна друго нѣщо: че се явяватъ въ функциитъ на държавата известни служби, които вече не стговарятъ на първичнитъ държавни служби, а повече приличатъ на индустриални предприятия. Държавата става днесъ преносвачъ въ смисълъ на собственикъ на жетѣщици, държавата става собственикъ на мина, държавата става собственикъ на банки, на пощи, държавата се заемава съ експлоатация на горни; държавата у насъ се заемава съ експлоатация на една много голѣма печатница, дори се заемава и съ експлоатацията на минерални извори.

Нѣкой отъ лѣвицата: Па и тухли прави!

П. Стайновъ (д. ст.): Да, па и тухли прави. — Държавата за тия служби не може да си служи съ същитѣ средства, съ каквито си служи въ позицията или въ сѣдлицата. Трѣбва единъ новъ начинъ на функциониране, и тоя начинъ именно е индустриализацията, която трѣбва да се въведе въ всички държавни служби. Службата на полицията може да се упражнява само отъ политици — за нея не се иска специална компетентност. Но за една служба като желѣзници, мини, банки, трѣбва да има, покрай политика, и компетентни лица, съ известна отговорност въ ръководенето на службата. Въ държавнитѣ служби, които иматъ индустриално естество, вече се явява нуждата да се застъпи техническиятъ елементъ. И индустриализацията на службитѣ, каквато ни я представява проектътъ за автономия на мина „Перникъ“, не е нищо друго освенъ вкарване на техническия елементъ, даване по-голяма компетентност, по-голяма самостоителност и по-голяма отговорност на тоя технически елементъ, създаване редомъ съ политическия елементъ — политическиятъ управител — и технически отговорни управители. Ако демокрацията се остави и за напредъ да си служи въ всички тия нови и голѣми индустриални предприятия само съ бюрократическата система, бждете увѣрени, че тя е осъдена на погиване. Демокрацията трѣбва сама да почувствува нуждата отъ реформи на своитѣ стопанства, ако иска да запази режима такъвъ, какъвто е — режима на демократизма и свободата.

Какви сѫ недостатѣцитѣ на бюрократическата експлоатация? Преди всичко въ бюрократическата експлоатация — такава, каквато е въ мина „Перникъ“ сега, каквато е въ нашитѣ държавни желѣзници, каквато е въ останалитѣ държавни мини и въ всички други държавни стопанства — на първо мѣсто техническиятъ ръководенъ елементъ е оставенъ въ неизвестност. Предъ насъ се явяватъ министри, които защитаватъ даденъ проектъ. Ние знаемъ единъ министъръ какъвъ проектъ е прокаралъ, ние знаемъ неговата реформа, но не знаемъ, кой стои задъ министра, кои сѫ тия труженници техници, които сѫ вложили ума и енергията си за преуспѣването на известна служба. Тия хора ние трѣбва да ги изтеглимъ отъ забвѣнето, въ което ги поставя бюрократическата система, и да подчертаемъ тѣхната роля.

Вториятъ недостатѣкъ на бюрократическата експлоатация е неотговорността на ръководнитѣ лица. Днесъ, ако една държавна служба върви зле, кой е отговоренъ? Въ най-крайния случай отговоренъ е само министърътъ, и неговата отговорност е една политическа отговорност, която, знаете, на практика почти нищо не струва. А пъкъ какъ отговаря чиновникътъ? У насъ, както знаете, чиновникътъ отговаря само въ много изключителни случаи, когато има доказана груба грѣшка, но за неуспѣха на предприятията, за лошия вървѣжъ на предприятията, тия труженници техници, тия технически ръководители, които сѫ често нѣти душата на тия индустриални предприятия, не носятъ абсолютно никаква отговорност.

Най-после, бюрократическата експлоатация има и другъ единъ недостатѣкъ: тия държавни индустриални предприятия — мини, желѣзници — се експлоатиратъ по единъ антииндустриаленъ начинъ. Въ всеко едно частно индустриално предприятие се водятъ търговски книги, води се двойно счетоводство. Въ държавнитѣ служби никѣде не се води двойно счетоводство съ всичкитѣ негови елементи. За кое държавно предприятие днесъ ние, които сме народни избраници, които се грижимъ да проверимъ сметкитѣ и вървежа на държавнитѣ предприятия, можемъ да кажемъ какъвъ капиталъ е вложенъ въ него? Можемъ ли ние да кажемъ дори за мината „Перникъ“, за която се правятъ опити напоследѣкъ да се приведатъ въ известност нейнитѣ сметки, какъвъ капиталъ е заробенъ въ нея? Можемъ ли да кажемъ за пощитѣ и за телеграфитѣ, отъ основаването имъ, още отъ турско време, до днесъ, колко пари сѫ похарчени, какъвъ капиталъ е инвестирани, вложенъ, заробенъ? Никой не знае. Но едно частно предприятие подобно иѣщо не допуша. То държи сметка и за последния сантимъ.

Ето това е една слабостъ въ експлоатацията на държавнитѣ служби, че до сега тамъ не се е държало сметка за вложенъ капиталъ. Коя държавна служба се е загрижила да създаде сметка амортизация, за да може да поднови своя материялъ? Това иѣщо не съществува. Ние знаемъ всека година да ни се искатъ известни кредити и да ги гласуваме, но една служба да се заинтересува за себе си, да си поднови материяла — това не е ставало

до сега. И по начина, по който се експлоатиратъ нашитѣ държавни предприятия — като се субсидиратъ отъ годишнитѣ бюджети — не може да става амортизация, нито да се създаватъ иѣкакви резерви, каквито виждаме въ всички частни капиталистически предприятия.

Тукъ много отъ господата говорѣха, че вѣглищата на мина „Перникъ“ се продавали скѣпо и изтѣкваха, че могатъ да се продаватъ по-евтино. Азъ до сега не чухъ иѣкой отъ преждеговорившитѣ господа, нито по-рано, когато г. министърътъ на търговията взема думата, да изтъкне колко струва тоя вѣглища на мината, колко е коштуемата му цена.

Нѣкой отъ сговориститѣ: 250 л.

П. Стайновъ (д. ст.): Азъ се съмнявамъ въ тая цифра, която казвате; ние не знаемъ каштала, който е вложенъ, който е заробенъ въ мината. Какъ можемъ да знаемъ, въ какъва цена се продаватъ вѣглищата, когато не знаемъ какъвъ капиталъ е вложенъ, когато не знаемъ какви машини има да се амортизиратъ? Въ едно частно предприятие, въ една частна мина всеки може да ви каже всеки денъ, всеки моментъ, съобразно съ надницата, която се плаща, съ заробенъ капиталъ въ предприятието, каква е коштуемата цена на продукта на това предприятие. А докогато не можемъ съ сигурни данни да установимъ коштуемата цена на продукта, който изкарва държавното предприятие, бждете увѣрени, че ние не можемъ съ сигурност да говоримъ за успѣшността или неуспѣшността на това държавно предприятие, за неговата организация, за неговитѣ средства за производство.

И най-после, начинътъ, по който сѫ организирани държавнитѣ предприятия, не ни дава винаги възможностъ да поставимъ пачело компетентни техници. Азъ не искамъ да обвинявамъ този или онзи режимъ, но вие знаете много добре, че въ демокрацията не винаги се слагатъ на отговорнитѣ мѣста технически най-компетентнитѣ. Това, обаче, не става въ частнитѣ предприятия. Въ частнитѣ предприятия, когато се поставя пачело на едно предприятие едно техническо лице за ръководителъ, то не се избира съ огледъ на това, къмъ коя партия принадлежи, какви политически убеждения има, а се избира само съ огледъ на това, какъвъ е той, съ огледъ на техническиятъ, организаторскиятъ му способности. Същото иѣщо е и за stabilitета на персонала. Въ частнитѣ банки и други частни предприятия има много по-голямъ stabilitетъ на персонала, отколкото въ държавнитѣ предприятия. Това е по силата на демокрацията, г-да.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Г. Стайновъ! Въ всека банка, която работи иначе добре, десетъ души сѫ на синекюрни служби, а двама работятъ.

П. Стайновъ (д. ст.): Азъ се съмнявамъ много въ това. Въ нѣкоя частна банка нѣма да видите да разнасятъ кафета. Да държатъ конференции, да си правятъ визити, да се разтакатъ — иѣщо, което може да се допусне отъ бюрократическата система.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Изключение правятъ двама-трима души, а десетъ сѫ на синекюрни служби.

П. Стайновъ (д. ст.): По политически причини, г-да, по силата на туй, че живѣемъ въ демокрация, и че тя има известни слабости, които сѫ органически за нея, stabilitетъ на персонала въ държавнитѣ предприятия е много по-малка, отколкото въ частнитѣ предприятия. И най-после при назначаването на техническия персоналъ въ частнитѣ предприятия, никога не се ръководятъ отъ иѣкаква иерархия, отъ иѣкакви щатове, отъ иѣкакви бюджети, а се ръководятъ само отъ интереса; частнитѣ предприятия могатъ да надхвърлятъ всекакви иерархии, всекакви бюджети, всекакви статуты, ако имъ трѣбва да намѣратъ едно технически способно, компетентно ръководящо лице.

Ето, това е създадо силата на частнитѣ предприятия и ги поставя днесъ въ възможностъ дори да правятъ конкуренция на държавнитѣ предприятия. И ако не бѣше държавата съ своитѣ неизчарпаеми каси и съ своя иѣколко милиарденъ бюджетъ, може-би досега мина „Перникъ“ и другитѣ държавни предприятия иѣха да бждатъ поставени въ едно много трудно положение. Ако мина „Перникъ“, — това се отнася и за другитѣ държавни предприятия — трѣбваше да търси заемъ за своята

служба, ако всеки момент трябва да бди надъ своите резерви, надъ въпроса за амортизацията, бжде увърени, че частните предприятия пък да я поставят въ много трудно положение, и това пък, може-би, много по-скоро да застави насъ, които сме отговорни за тая служба, да намъримъ единъ начинъ за нейното по-рационално експлоатиране. Но сега, когато държавните предприятия се ползватъ отъ единъ неизчерпаемъ бюджетъ, ние виждаме лопитъ страни, къмъ които води бюрократичното държавно управление.

Повдигна се другъ единъ въпросъ отъ пъкои отъ господата: с ли законътъ за бюджета, отчетността и предприятията пъкаква сръзка за доброто и рационално функциониране на държавните предприятия? Г. Петко Стояновъ твърдише, че това било едно заблуждение. Той заяви, че законътъ за бюджета, отчетността и предприятията не пречи, а пречи главата, умътъ и липсата на контролъ и разбиране. Позволете ми, г-да, поне за тоя случай, за миналата „Перникъ“, да се усъмня, че г. Петко Стояновъ е правъ.

Законътъ за бюджета, отчетността и предприятията преди всичко налага на държавните предприятия единъ годишенъ бюджетъ. Всеко държавно предприятие е задължено да прави своите предвиждания само за една година, а ние знаемъ, че едно такова грамадно стопанство, каквото е мина „Перникъ“, или желъзницитъ, които иматъ годишенъ бюджетъ отъ пъколко стотинъ милиона лева, едно държавно предприятие, което има да строи, или изпълнява пъкв една техническа и стопанска програма, не може да бжде вързано въ тъснитъ рамки на единъ годишенъ бюджетъ. Всека година ние можемъ да определяме колко да харчимъ за полицията, за да може тя да функционира, колко да харчимъ за нашитъ дипломатически агентства, за нашитъ консулства; ние можемъ да определяме въ бюджета всека година колко чиновници да се издържатъ — тукъ пъкв никаква техническа програма, никаква стопанска програма. Но за едно грамадно техническо предприятие, което си служи съ толкова брашове, работата не стои така.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Въ извънреднитъ бюджети на държавата се предвиждатъ суми, които ще се харчатъ въ пъколко години, за строежъ и други работи. Недейте говори работи, които не сж върни! Такова пъкв пъкв. Това не е доверия на в. „Слово“!

П. Стайновъ (д. ст): Ще дойда и до туй. Ако до 1 априлъ Народното събрание не гласува бюджета и забави да гласува и дванадесетини, държавните предприятия ще кажатъ: „Не плащаме“, и частните лица, ако има да взематъ отъ държавните предприятия, не могатъ да направятъ нищо. А пъкъ за едно частно предприятие подобно спиране, г-да, не е възможно. Частното предприятие съ рискъ да фалира, съ рискъ да бжде дискредитирано въ очитъ на всички хора, тръбва да бжде готово въ всеки моментъ да плаща. Тамъ е асж силата на частното предприятие. Държавното предприятие не може да фалира, държавата не може да бжде обявена въ фалитъ. (Д-ръ Н. Сакаровъ, А. К. Минковъ и други отъ крайната лъвица въразяватъ)

Д-ръ Й. Фаденхехтъ (д. ст): Нищо не мога да чуя нито отъ тукъ (Сочи крайната лъвица), нито отъ тукъ (Сочи оратора). Всеки иска да каже, че знае повече.

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни) Моля, тишина, г-да.

А. Н. Минновъ (р): Азъ искамъ да зная, кои постановления на закона за бюджета, отчетността и предприятията пречатъ на мината да се развие въ едно по-общирпо стопанство?

Председателствуващъ Н. Найденовъ: (Звъни)

П. Стайновъ (д. ст): Втората пречка е държавниятъ бюджетъ. У насъ бюджетътъ за държавните предприятия се свежда обикновено къмъ това, да се напишатъ на една страна всички приходи, на друга страна всички разходи, и да се събератъ отдолу приходитъ и разходитъ. Ето, напр., въ бюджета на мина „Перникъ“ за финансовата 1924/1925 г., събрани всички цифри по това и онова, даватъ приходъ 317.883.000 л. и сжщо толкова разходъ. Това, г-да — позволете ми изрази — е една малко бакалска сметка. Някое частно предприятие не си служи съ та-

ква бакалска сметка: тукъ приходи, тамъ разходи. Може би е била удобна за първобитната държава една подобна система, едно такова просто бакалско счетоводство — тукъ заплати толкова, тамъ заплати толкова — по днешната държава, която има огромни индустриални предприятия, която прави доставки чрезъ търгове и по разни други производства, не може да си служи съ такова първобитно бакалско счетоводство, а тръбва да има модерно, двойно счетоводство, съ редъ сметки, които автоматически, въ всеки моментъ, да могатъ да ви покажатъ неджанитъ и лопитъ вървекъ на предприятието. Въ едно държавно предприятие презъ пълата година не можемъ да видимъ какъ върви службата, обаче въ частното предприятие, поради комбинацията на сметкитъ — амортизации, капиталъ, резерви, печалби и загуби — като се направя балансъ, въ всеки моментъ може да се види какъ то отива. Тамъ е и силата на двойното счетоводство — че въ всеки моментъ ни дава възможностъ да видимъ какъ върви предприятието. А както е съставенъ бюджетътъ на държавните индустриални предприятия, никой не може да ви даде една петиска сметка. Отъ какво се състои бюджетътъ? Той се състои само отъ предвиждания. Какъ се реализира бюджетътъ? Даже когато правимъ новъ бюджетъ, ние не знаемъ, г-да, какъ се е реализиралъ старитъ бюджетъ; ние гледаме сметкитъ на държавата може би 10 години по-късно, и това гледане става мъчашкомъ. А това пъкв въ частно предприятие не става. Ето кое липсва на държавните предприятия, за да бждатъ добре.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ами въ бюджета, който е въ ржсетъ тима сравнение за приходитъ и разходитъ съ 1923/1924 г. Какъ може да се говори, че 10 години по-късно сме преглеждали приключването на старитъ бюджети?

П. Стайновъ (д. ст): Самиятъ бюджетъ не е нищо друго освенъ предвиждания, а не реализации. Въ бюджета за 1921/1922 г. см предвидени 112 милиона лева за мина „Перникъ“, но какъ сж се реализирали отдължитъ пера по тоя бюджетъ — кой отъ насъ се е занимавалъ съ това, кой знае това?

Г. Гиргиновъ предлагаше като реформа, която тръбва да се направи, да създадемъ условия за единъ действителенъ контролъ на Парламента и на общественото мнение. Много хубаво казано, г-да. Но не виждате ли какъ упражняваме ние нашия контролъ, какъ Народното събрание преглежда сметкитъ на държавата? Защо да си правимъ илюзията, че съществува единъ контролъ, който на практика, по силата на самитъ обстоителства, се оказва почти несъществуващъ? Казва се, че на народното представителство тръбва да се връчватъ ежегодно не само закръгаенитъ приходи и разходи по бюджетитъ на тия предприятия, но и годишнитъ баланси съ приходо-разходнитъ таблици. Но азъ намирамъ, че на Парламента въ днешната държава не е възможно, поради неговия съставъ и неговата работа, която изпълнява всеки денъ, поради неговата претрупаностъ, да се занимава съ проверка на всичкитъ тия сметки. И, следователно, ние тръбва да намъримъ другъ начинъ, тръбва да направимъ една реформа, която да ни позволи, всеки моментъ, да можемъ да хвърлимъ единъ ясенъ погледъ върху вървежа на държавнитъ стопанства. Въвеждането на двойното счетоводство, по самата комбинация на основнитъ сметки, ще ни даде възможностъ въ всеки моментъ да кажемъ върви или не върви добре едно стопанство. Съ сегашния бюджетъ това не е възможно.

Става дума, г-да, за системата на търговетъ. Азъ ще кажа пъколко думи и по това, понеже една отъ основнитъ критики, които се отправятъ срещу държавнитъ предприятия, е за системата на търговетъ, които се практикуватъ въ тия държавни предприятия.

Въ частните предприятия не си служатъ съ такива търгове. И тамъ има персоналъ, и тамъ има директоръ, който одобрява търговетъ; въ красенъ случай иска се мнението на управителния съветъ; но тамъ такива формалности — следъ два несъстояли се търга да може да става покупка по доброволно съгласие и пр. — пъкв. Г-да! Нека погледнемъ по-обективно на въпроса. Ние знаемъ каква гаранция е търгътъ. Търгътъ е една гаранция само за цената въ смисълъ, че можемъ да кажемъ, че тоя човкъ е далъ най-евтина цена. Но сигурни ли сме, че най-евтината цена отговаря и на най-добри по качество материяли? Но ще кажете: има поемни условия. Г-да! Днешнитъ условия не сж достатъчна гаранция, за да имаме винаги доставка на най-добри материяли. Има пъкв по-

вече; има въпрос за марка, има въпрос на субективна преценка от страна на оenzi, който управлява, от страна на оenzi, който носи отговорността. Частният предприетия могат да купят нещо по-скъпо, но от по-добра марка. По-добре е да се заплати за една машина същото работоспособност по-голяма цена, отколкото да се купи по-евтино, но да бъде негодна за работа. А за машините и за специалните прибори не може да се смътта, че търгът е най-добрият начин за доставка.

Та искам да ви кажа, че не трябва да гледаме съ една абсолютност на търга и да казваме, че като няма търг, няма абсолютно никаква гаранция за добро управление. Г-да! Нека имаме повече доверие въ оenzi, които управляват, и нека ги направим повече отговорни спрямо нас, нека им дадем повече свобода, за да могат да се прилособяват към времето и условията.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Въ закона няма никакви пречки за това.

П. Стайновъ (д. сг): Защото сроковете на търговете са много пагубни за индустрията. Вие знаете, че при промяна на цените, благодарение на туй, че се минава през толкова много формалности и толкова много срокове, държавното предприятие не може навреме и при удобни цени да се снабди съ машини, които най-много му трябва. Азъ ще ви дам следния примеръ.

Миналата зима въ една частна мина стана единъ пробивъ, почва да нахлува вода и пълната мина се наводнива. Това може да се случи и въ една държавна мина. Ако трябва да се правят търгове за тръби, помпи и пр., да се чака първият и вторият път да не се състои търгът, за да могат да се доставят по доброволно съгласие и съ съкратенъ срокъ или да се чакат най-удобни оферти, бждете уверени, че минага ще се да се напълни съ вода, ще се да се потопи пълното предприятие, да се закрие, а после съ години да го чистят.

А. К. Минковъ (р): Въ закона няма пречки.

П. Стайновъ (д. сг): Ние трябва да дадемъ инициатива на оenzi, които управляват държавните предприятия. Това е въ основата на нашата реформа; да дадемъ инициатива на оenzi, които управляват, и да ги направим отговорни. Съ това не правимъ кой знае каква реформа.

А. К. Минковъ (р): Чети закона! Законътъ позволява такива бързи доставки да бждат извършвани по доброволно съгласие и съ съкратенъ срокъ.

П. Стайновъ (д. сг): Не е казано, законътъ не позволява.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Какъ да не позволява?

П. Стайновъ (д. сг): Азъ ще дойда и на това.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ще дойдеш — вѣтъръ! Кажй го! Това не е село, тукъ е Народно събрание!

П. Стайновъ (д. сг): Кой ви казва, че е село? Вие само така приказвате.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Ние приказваме за това, което е въ закона — чети закона!

П. Стайновъ (д. сг): Какво шпе въ закона — азъ съмъ го челъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Челъ си — вѣтъръ си челъ!

Председателстващъ Н. Найденовъ: Г. г. народни представители! Понеже минава 20 ч. и понеже г. Стайновъ има още половинъ часъ за да завърши речта си, предлагамъ да имаме утре заседание, съ следния дневенъ редъ:

Трето четене законопроектитъ:

1. За продължаване ерока за изплащане на отпуснатитъ взаимнообразно помощи на пострадалитъ отъ експлозията на 5 януарий 1923 г. въ ул. „Антимъ I“ софийски жители;

2. За изменение на закона за подпомагане пострадалитъ отъ наводненията въ гр. Сливенъ презъ 1921 г. и пр.;

3. За освобождаване гаранцитъ на чиновницитъ, служили при учрежденията, които съ се помѣщавали въ държавното здание въ гр. Мехомия, опожарено на 23 февруарий 1920 г.;

4. За освобождаване гаранцитъ на всички съдебни пристави при бившия Ксантійски, сега Кърджалийски, изпътителенъ участъкъ и пр.;

Второ четене законопроектитъ:

5. За изменение и допълнение на чл. чл. 1, 3, 4 и др. отъ закона за депозиране печатни и литографни произведения въ народнитъ библиотеки;

6. За допълнение на чл. 91 отъ закона за подобрене земеделското производство и опазване на полскитъ имоти;

7. За държавнитъ камповажени мни въ Владайско-Мошиско-Перпишката котловина (продължение разискванията);

8. За изменение и допълнение на закона за хигиената и безопасността на труда;

Първо четене законопроектитъ:

9. За признаване права на индустриална концесия за производство на захаръ на Чарлъ Б. Андрусъ и на Д. Байновъ;

10. За признаване права на индустриална концесия за производство на цементъ на акционерното дружество „Крумово“;

11. За преобръщане на Къзъзагашката селска община въ градска;

12. За изменение на закона за Българската централна кооперативна банка;

13. За паставяване на работа и осигуряване при безработица;

14. Докладъ на комисията по Министерството на правосъдието.

Моля оenzi г. г. народни представители, които приематъ тоя дневенъ редъ, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събраниято приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 10 м.)

Подпредседателъ: **Н. НАЙДЕНОВЪ**

Секретаръ: **Г. ЖИВКОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

Отпуски, разрешени на народнитъ представители: Иванъ Петровъ, Никола Алексиевъ, Апостолъ Урумовъ, Александъръ Пиронковъ, д-ръ Никола Чирванлиевъ, Христо Мирски, Станчо Стояновъ, Бончо Тотковъ, Никола Мушановъ и Койчо Петровъ 255

Законопроекти:

1. За допълнение на чл. 5 отъ закона за търговията съ външни платежни средства (Съобщение) . . . 255
2. За насичане и доставяне на 150 милиона размѣнни мѣдно-никелови монети и изгеляне отъ обръщение 1 и 2-левоитъ банкноти (Съобщение) 255

	Стр.		Стр.
3. За разрешаване на Хлевенската селска община, Ловешка околия, да сключи заемъ (Трето четене)	255	стѣкъ за време отъ 1 януарий до 31 юлий 1915 г. вкл. (Първо и второ четене)	256
4. За продължаване срока за изплащане на отпуснатитѣ взаимнообразно помощи на пострадалитѣ отъ експлозията на 5 януарий 1923 г. въ ул. „Антимъ I“ софийски жители (Първо и второ четене)	255	8. За измѣненне и допълнение на чл. чл. 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9 отъ закона за депозиране на печатни и литографски произведения въ народнитѣ библиотеки (Първо четене)	257
5. За измѣнение на закона за подпомагане пострадалитѣ отъ наводненето въ гр. Сливенъ презъ 1921 г. и на чл. 10 отъ закона за допълнителния извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ къмъ бюджетитѣ за финансовата 1922/1923 г. отъ 3 януарий 1923 г. (Първо и второ четене)	256	9. За допълнение на чл. 91 отъ закона за подобрене земледѣлското производство и опазване на полскитѣ имоти (Първо четене)	257
6. За освобождаване гаранцитѣ на чиновницитѣ, служили при учрежденията, които сѣ се помѣщавали въ държавното здание въ гр. Мехомия презъ времето отъ 1 януарий 1913 г. до 23 февруарий 1920 г. вкл., което здание е било опожарено отъ пожара, избухналъ въ него на 23 срещу 24 февруарий 1920 г. (Първо и второ четене)	256	10. За експлоатацията на държавнитѣ каменовъглени мини въ Ваадайско-Молшинско-Пернишката котловина (Второ четене — продължение разискванията) :	257
7. За освобождаване гаранцитѣ на всички сѣдебни пристави, служили при бившия ксантійски, а сега кърджалийски изпълнителенъ участѣкъ за време отъ 1 януарий до 31 юлий 1915 г. вкл. (Първо и второ четене)	256	Питане отъ народния представител Цоню Бръшляновъ до министъръ-председателя и министра на финанситѣ относително обезщетяване пострадалитѣ български граждани отъ Червенъ-брѣгъ, Мездра, Своге, София, вследствие грабежитѣ на организираниитѣ отъ самата власт тълпи на 4 и 5 декемврий 1922 г. (Съобщение)	255
		Дневенъ редъ за следующето заседание.	271